

ROBENSON

DANIEL DEFOE

papersense

Robenson

Daniel Defoe

Çeviren:

Şemseddin Sami

Robenson

Daniel Defoe

Çevirmen: Şemseddin Sami

Papersense Yayınları

Yayın Koordinatörü

Ayşe Müşerref Kot

Proje Editörü

Ali Kılıçaslan

Kapak Tasarımı

Zahid Yıldırım

Osmanlıcadan Aktaran

Sadi Özgür

1. Basım

Haziran 2014, İstanbul

Papersense Yayınları

Altunizade Mah. Kısıklı Cad. Aköz İş Merkezi No:14 B Blok D:7

Üsküdar - İstanbul

Papersense.com / bilgi@Papersense.com

ISBN: 978-605-160-399-5

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 29281

YAYIN HAKLARI

© Eserin işlenmiş hakları, Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San.Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.

İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Daniel Defoe

(1660 - 24 Nisan 1731)

Çocukluğuna denk gelen Büyük Londra Salgını ve Büyük Londra Yangını'ndan sağ kurtulmayı başaran İngiliz yazar Defoe'nun yetmiş yıllık ömrü hep böyle hızlı geçti. 1685'te kral II. James'e karşı başlatılan ayaklanmaya katıldı, sert broşürler yazdı, defalarca tutuklandı. Tüccarlık, fabrikatörlük, devlet memurluğu yaptı. 40 yaşında gazeteciliğe başladı, birkaç yıl sonra da roman yazmaya yöneldi. Her dönem siyasetin içinde oldu, casusluk öykülerine özel bir merak duydu. Kendisinin de bir dönem casusluk yaptığı iddialar arasındadır. Dönemin ruhuna uygun kolonyal ve ayrımcı bir dili olan Defoe, döneminin birkaç öncü yazarıyla birlikte İngiliz romanının kurucularından kabul edilir.

Defoe bütün dünyada, Batı edebiyatında "Robinsonad" türünün ilk örneği olan, Aydınlanma'nın ve kapitalizmin girişimci "birey"inin fikri altyapısını oluşturan şaheseri Robinson Crusoe (1719) ile tanınır.

Şemseddin Sami (Fraşeri)

(1 Haziran 1850 - 1 Temmuz 1904)

Ansiklopedi ve sözlükçülük tarihimizin efsane adı Şemseddin Sami Bey, 1872’de yayımlanan ve ilk Türkçe roman kabul edilen Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat’ın da yazarıdır. İlk Türkçe ansiklopedi Kamusü’l-A’lâm ve Türkçedeki ilk modern sözlük olan Kamus-ı Türkî de yine onun imzasını taşır. Şemseddin Sami ayrıca Kamus-ı Fransevî ve Kamus-ı Arabî sözlüklerini hazırladı, çeviriler yaptı. Arnavut asıllı olan yazar, ağabeyi Naim Fraşeri (1846-1900) ile birlikte, Arnavut milliyetçiliğinin inşasında dil ve kültür alanlarında büyük katkıda bulundu. Galatasaray Spor Kulübü’nün kurucusu Ali Sami Yen’in babası olan Sami Bey, 1904’te İstanbul’da öldü ve Sahrayıcedid Mezarlığı’na, ilk eşinin yanına defnedildi. Ancak 1968 yılında ailesinin isteği üzerine Feriköy mezarlığındaki aile kabristanına nakledildi.

Robinson (1866), 1864’te yayımlanan Hikâye-i Robenson’dan (Çev. Ahmed Lütfü) sonra, Daniel Defoe’nun dünyaca meşhur romanı Robinson Crusoe’nun Türkçedeki ikinci çevirisidir.

İFADE-İ MÜTERCİM

Tenezzülen eserlerimi okuyanların malumudur ki; yazarken birinci dikkat ettiğim şey, sade yazmak ve tercüme ederken en ziyade özendiğim şey, aslından ayrılmamaktır. Bu ikinci şıktan lisanımızın şivesine hanel gelir korkusuyla ihtiraz veya tariz edenlere , makâm-ı redd ü teminde derim ki; bu şive tagayyüründen lisanımıza ıslah ve terakkiden başka bir şey terettüp edemez. Avrupa lisanlarıyla lisanımız arasında tercümeyi müşkillendiren fark, lafzî ve manevî olarak iki cihete munkasımdır. Lafzi ciheti, kelimâ terkip eden cümlelerin ve cümleyi teşkil eden kelimâtın takdim ve tehirinden ibaret olup, buna riayet etmemek mümkün değilse de, mümkün mertebede kelimâ giriftlikten kurtarıp, cümleleri kısa kesmekle ve suret-i ifadeyi şîve-i kâtibânenen kurtarıp, şîve-i tekellüme kalp ve takriple, bu farkın kısm-ı küllîsi izale edilmiş ve bununla beraber lisanımız dahi, sadeleşmekle beraber güzelleşmiş olur. Manevî ciheti ise Avrupa muharrirleriyle bizim kâtip ve şairlerin arasında düşüncede olan farktır. Efkâr-ı cedide ve terakkiyât-ı hâzırayı köhne tarz-ı menşiyâne ile ifade etmek müstahildir. Bu tebeddül belki iptida garip görünür, lakin ilk nazarda garip görünen nice şeyler vardır ki göz kulak alışınca, menus ve mahbup olur. Islah ve terakkiyi müntec olan bu tebeddüle en ziyade hizmet edecek şey bu suretle edilecek tercümelerdir. Çocukların kâbiliyet-i zihniyyelerine göre düşünölmüş olan bu hikâye-i ibret-âmîzin çocukların anlayacağı bir lisanla tercümesi zaruri olduğu gibi, Fransızcasını tederrus edenlere dahi bir medâr-ı sühûlet olmak üzere, kaide-i müttehizeme¹ bunda daha ziyade riayet ederek, mümkün mertebede aslından ayrılmamaya çalıştım².

Şemseddin Sami

İstanbul, Ramazan 1302

ROBENSON

ROBENSON'UN VELADETİ, İLK TAHSİLİ, İNGİLTERE'DEN MÜFÂRAKATI, FIRTINAYA TUTULMASI, ESİR EDİLMESİ

1632 tarihinde, pederimin ticareti terk edeli, çekilmiş olduğu York şehrinde doğdum. Pederim bana vüsatlice ve hiç olmazsa o terbiyesiyle bir taşra mektebinin müsait olduğu derecede ilim öğretmişti. Kendisi beni kavânîn tahsiline tahsis etmiştiyse de, benim büsbütün başka niyetlerim vardı. Mücerred deniz üzerinde gezmek ve serseriyâne vukuata tabi olmak arzusuna düşmüştüm. Ne validemin gözyaşları ve ne de beni bu arzusundan vazgeçirmek için, hatır ve hayale gelebilecek esbâb-ı makûlenin kâffesini dermeyen eden pederimin nesâyih-i hakîmânesi³, hiçbir şey onu tahfîf etmeye muktedir olamadı. Pederim bu meyl-i mecnûnâneme tabi olduğum takdirde, başıma büyük musibetler geleceğini ve o vakit, reyine muhalefet ve ihtarlarını tahkir etmiş olmaktan dolayı, beyhude nadim olacağımı önden söyledi.

Ebeveynimi niyetimi takdir etmeye kandıramayacağımı görünce, bin kere kaçmayı kast etmiş olduğum halde, nihayet ansızın bir fırsat zuhur edip firarımı tasdim ettirdi.

Bir gün Hül şehrinde bulunuyordum. Orada bahren Londra'ya gitmek üzere bulunan ahababımdan birine rast geldim. Bunun ibrâmlarına tabi olup, peder ve valideme danışmayarak ve beyinsiz bir genç gibi ebeveynimin duasını almaksızın, Cenâb-ı Hakkın sıyanetini tazarru etmeksizin gemiye bindim. Ömrümün en menhus günü olan o gün 1651 senesi eylülünün birinci günüydü.

Humber nehrinden çıkar çıkmaz, adem-i tecrübem hasebiyle bana dehşetli bir fırtına görünen hayli şiddetli bir kasırgaya tutulduk. Rahatsızlıkla dehşet birden cism ü cânımı zapt etti. O vakit derin bir hüzne dalarak bu tehlikeden kurtuluversem, haylaz çocuk gibi, pederimin yanına avdet edip reyine muti olmayı nezrettim. Lâkin ertesi gün rüzgar basıldı, deniz kesb-i sükûnet etti, fırtına ile beraber benim hüsn-i niyetlerim dahi mahvoldu. Deniz adamlarının meslek-i mutadına koyuldum. Punç pişirdiler, sarhoş oldum ve eğlenceye hasredilen bir gecede nedametimi ve istikbal için olan vaatlerimin hepsini unuttum.

Çok geçmeden, onların fikir ve hayalini bile tebîde muvaffak olmuşum. Vicdanımın sadasını hemen büsbütün zapt etmişim. Lakin kader bana bir ikinci

ders-i ibret hazırlıyordu. Yarmut limanının kurbunda bir ikinci fırtınaya tutulduk ve korku bana bütün vicdan rahatsızlıklarımı iade etti. Gemiciler kendileri bile dûcâr-ı havf ve dehşet olmuşlardı. Semaya doğru dualarını ref ediyor ve ölüme hazırlanıyorlardı. Çünkü tulumbanın işlemleriyle beraber, su geminin içinde muttasıl galebe ediyordu. Bizim yanımızdan geçiveren bir gemi imdadımıza bir sandal indirmemiş olaydı, şüphesiz helak olacaktık. Bin tehlikelerin içinden geçerek güç hal ile karaya yetişebildik.

İşte o vakit, benim için o kadar musibetli bir suretle başlanılan bir meslekten vazgeçmeli ve pederimin evine avdet etmeliydim. Bir fena mahcubiyet buna mani oldu. Serseriyâne ömrüme devam etmeyi tercih ettim.

Gine'ye bir seyahat etmek üzere gemiye bindim. Muvaffakiyetimi intac etmekte yekta olan bu seyahat beni birden hem gemici hem tüccar etti. Haklarındaki hareketimle beraber, ebeveynimin lûtfen bana dolayısı bir tarikle yetiştirdikleri bir meblağdan pek menfaatli bir istifade ettim.

Bu birinci seyahatin muvaffakiyeti bana bir ikincisini etmek arzusunu ilkâ etti. Lakin beriki, garip bir suretle musibetli oldu. Kanarya adalarıyla Afrika sevâhili arasında, bir Türk korsanı tarafından esir edildik. İki sene pey-a-pey Sale şehrinde, hürriyetimi istirdat için hiçbir vasıta bulamayarak esir kaldım. Mahâzâ, bir gün efendim bana taam için gidip balık almayı emretti. Derhal tertibimi kurdum. Kayığı hazırladım, zahirelerimi içine koydum, kıyıdan uzaklaştım ve hava müsait olmakla az vakitte çok yol aldım.

Bununla beraber, hangi yolu alacağımı bilmeyerek, en büyük müşkülattayken, bereket versin bir Portekiz gemisi gördüm ki kayığı, gark olmuş bir geminkini zannederek, durup beni beklemek insaniyetinde bulundu. Beni, taht-ı tasarrufumdaki şeylerle beraber, kemâl-i semâhatle⁴ kabul ettiler. Dünyanın en iyi adamı olan kaptan, beni hiçbir masrafa sokmaksızın Brezilya'ya götürdü. Hatta gemimi de satın aldı ki bu beni bir çiftlik iltizamına girişecek hale getirdi. Bu iltizam fevkalade hüsn-i netîce verip, birkaç sene zarfında külliyetli bir iş oldu. O memlekette ziyadesiyle aranılan bir takım İngiliz metaları da satarak çok para kazanıyordum.

Bu vechile bir büyük servet toplayıp, rahat ve refahlı bir ömür sürebilirdim. Lakin gezmek arzû-yi mecnûnânesi akıl ve tedbirin kâffe-i nesâyihine⁵ galip geldi. Zenci esir ticareti için Afrika seyahati eden bir gemiye binerek bir daha denize çıktım. Mal sahiplerinin teşebbüsün masarifine karışmadığım halde, bana temettüden kendilerinin hisselerine muadil bir hisse vermek üzere vaki olan tekliflerinden ikna olunmuştum. Beni gemi müdürü sıfatıyla aldılar.

ROBENSON'UN GEMİYİ BATIRMASI

1659 senesi eylülünün birinde hareket ettik ki sekiz sene evvel, peder ve validemden ayrılıp nesâyih-i hakîmânelerini tahkirle, Hol şehrinde gemiye binmiş olduğum günün aynısıydı. On beş günlük seyr-i deryâdan sonra, bizi büsbütün yoldan çıkararak dehşetli bir bora kalktı. Altı gün mütemadiyen rüzgârın keyfine tabi kaldık, her dakikada batmayı bekliyorduk. Nihayet, rüzgâr biraz kesb-i sükûnet etmekle, Barbada'ya doğru yelken açmıştık. Zira gemimizin hali pek fena olduğundan, Afrika'ya seyahatimiz muhâl hükmüne girmişti; derken bir yeni fırtına bizi birincisinin şiddetine mümasıl bir şiddetle garba doğru ve memâlik-i mütemeddinenin⁶ kâffesinden o kadar uzağa attı ki dalgaların şiddetinden kurtulduğumuz takdirde, vahşiler tarafından yenilecektik. Derakab şiddetle bir kum seddine çarptık; gemi derhal durdu ve dalgalar üzerimize hücum etti. Mevkiimiz tarif olunmaz bir haldeydi; hangi karaya sevk edilmiş olduğumuzu ve bunun meskûn mu yoksa hâlî mi olduğunu bilmiyorduk; gemiyse kırılmak üzereydi.

Kalbimiz donmuş ve hiçbir ümidimiz kalmamış olduğu halde, son çaremize müracaat ettik. Kendimizi Cenab-ı Hakk'ın merhametine tevdi ederek, sandalımıza atıldık. Deniz karaya karşı mehûf bir irtifaa kadar kalkıverdi. Bununla beraber, biz, karaya yanaşmak üzere çalışmaktayken, dağ kadar bir dalga o kadar şiddetle üstümüze hücum etti ki sandal devrilip, biz makâm-ı istimdâtta Allah'ın ismin telaffuz edinceye kadar cümlemiz suyun içine batmıştık.

Suyun dibine doğru dalmakta olduğumu hissettiğimde, efkârımın vaki olan karışıklık ve bulanıklığını tarif edebilecek tabir yoktur. Her ne kadar ki pekiyi yüzmek biliyordusam da, nefes alabilecek kadar kendimi kurtaramıyordum; nihayet bir dalga beni sahilin hayli ilerisine getirerek, orada dağılmakla, hemen kuru toprağın üzerinde ve yarı ölmüş bir halde bıraktı. Bununla beraber aklım başımdaydı. Diğer bir dalga üstüme hücum etmeden, kalkıp karayı tutmak üzere çabalıyordum. Lakin iki defa şiddetli dalgalar gelip, çabalamama mani oldu. Bir son sadme beni şiddetle bir kayanın üzerine attı. Bu kayaya sarılıp, dalga birkaç defa üstümden geçinceye kadar koyuvermedim. Sonra kuvvetim yettiği mertebede koşup, karaya çıktım. Sahilin üstüne çıkınca, suların şiddet-i mecnûnânesinden emin olarak otların üzerine oturdum.

ROBENSON'UN BİN TÜRLÜ HİSSİYYAT-I MUHTELİFE İLE RAHATSIZ OLMASI, İLK GECESİ

O kadar yakîn ve zarûriyy'ül-vuku'⁷ bir halde görmüş olduğu bir ölümden kurtulan bir ruhun mesrûriyeti kâbil-i tarîf değildir. Ellerimi göğse doğru kaldırarak, binlerle işaretler ve binlerle ima ederek ve bütün arkadaşlarımın helak oldukları o felâket-i bahriye 'den ancak beni kurtarmış olan o merhametli kaderi düşünerek, deniz kıyısında dolaşıyordum; çünkü arkadaşlarımdan hiç birinin izini bulamadım. Hala köpüklü ve coşkun olan denize bakıyor ve karaya vasıl olabildiğime taaccüp ediyordum. Lakin derakab benim bu ilk hissiyyât-ı mesrûriyyetimi bir takım yeni fikirler takip ederek, halasım dahi bir müellim imtihan olduğunu anladım; ıslanmıştım da, değişecek esvabım yoktu; karnım açtı da, yiyecek bir şeyim yoktu; susamıştım da, içecek bir şeyim yoktu; zayıftım da, kuvvetlendirecek bir şeyim yoktu. Açlıktan ölmek veya yabani hayvanlar tarafından yenilmekten başka çarem yoktu. Kendimi müdafaa etmek veyahut beslenmek üzere bir hayvan vurmak için bir silahım yoktu; dünyada bir bıçakla bir çubuk ve biraz tütünden başka bir şeyim yoktu. Gecenin takarrübü ıstırabımı artırıverdi. Deli gibi öteye beriye koşarak, kemâl-i hüzn ü kederle kendi kendime diyordum ki: “Bu yer yırtıcı hayvanlar besliyorsa, onlar gece elbette sayd taharrîsinde⁸ bulunacaklarından, halim ne olacaktır?”

Çâre-i münferidim bir ağaca çıkmaktan ibaretti. Sahile yakın bir ağaç vardı, onu yuva makamında ittihaz etmeyi tasarladım. Oradan az mesafede tatlı su bulmak taliine mazhar oldum; ondan kemâl-i telezzüzle içtim ve açlığı teskin için, ağzıma biraz tütün koyduktan sonra, ağaca döndüm. Elimden gelebildiği kadar düşünmeyecek surette yerleştim ve derin uykuya daldım, zira yorgunluğum son derecedeydi.

ROBENSON'UN GEMİYE İLK SEYAHATI

Uyandığım vakit, büsbütün gündüzdü. Uyku kaybetmiş olduğum kuvvetlerimi garip bir suretle iade etmişti; hava açık ve deniz tamamıyla sakindi.

Geminin medd ü cezir tarafından, benim atılmış olduğum kayanın pek yakınına kadar atılmış olduğunu görmekten müteaccip oldum. Gemi hala sırtı üzerinde duruyor gibi görünüyordu. En lazım şeyleri çekip almak için, mümkün olsa geminin içinde bulunmayı arzu ediyordum. Etrafıma bakarken, denizde hayli uzak bir mesafede, sandalı gördüm; lakin benim bütün arzularım gemiye münatıftı. Orada hiç olmazsa muvakkaten taayyüşümü temin edecek şeyler bulmayı memul ediyordum.

Öğleden sonra, deniz pek sakin olup sular da hayli çekilmişti, gemiden birkaç kulaçlık mesafe kadar ilerledim. O vakit kemâl-i mahzûniyetle gördüm ki gemide kalmış olaydık, yaverî-i tâlihle⁹ karaya çıkabilecekmiştiz. Bu müellim fikir acı acı gözyaşı dökmemi icap etti.

Hava pek sıcak olduğundan, elbisemin ekserisini çıkararak, kendimi suya attım. Geminin altına vasıl olunca, iptida yukarıya çıkabilmem mümkün olamayacaktır zannettim, lakin ön taraftan sarkan bir ipucu görünce, onu tutup, yukarı çıktım. Gemi açılmış ve ambarının dibinde hayli su birikmişti. Lakin bir suretle oturmuştu ki güvertesi suyun haricinde kalmıştı ve üstündeki şeylerin cümlesi büsbütün kuruydu. İptida, bozulmuş ve bozulmamış şeyleri muayene ederek, her tarafı araştırdım. Fevkalade bir iştiham olduğundan, ceplerimi peksimetle doldurarak, başka iş görürken, yiyordum. Kaptanın kamarasında bulduğum romdan bir yudum içişim cesaretimi tahrik etti.

Her nevi esbâb-ı nakilden mahrum ve muarrâ bulunuşum bende sanatperdazlık hissini uyandırdı. Gemide birçok serenimiz, bir iki direğimiz ve iki üç iri ağaç sırığımız vardı; bunları istimal etmeye karar verdim. Bunları, dağılmamak için, ayrı ayrı bir iple bağladıktan sonra, gemiden dışarıya attım. Bunu yaptıktan sonra, geminin yan tarafına indim ve onları kendime doğru çekerek, dördünü iki uçlarından, elimden gelebildiği surette bağlayarak, buna bir sal sureti verdim ve üstlerine enlerince iki üç kısa tahta koyduktan sonra, üstünde pekâlâ yürüyebileceğimi ve ancak pek narin olduğundan, ağırca bir yük çekemeyeceğini anladım. Binaenaleyh, tekrar işe başladım; talihimin

yaverliğıyle keşfetmiş olduğum bir doğramacı testeresiyle serenlerin birini tûlen üç parçaya keserek, bunları hayli zahmetle salıma ilave ettim; lüzumlu şeyler tedarik edebilmek ümidi bu yola sevk ederek, bana sair bir vakit ve halde yapabileceğimden çok ziyade iş yaptıırıyordu.

Salım ağır bir yük çekebilecek kadar sağlamdı. Şimdi buna ne yükleyeceğimi ve hamûlesini deniz suyunun tecavüzünden nasıl muhafaza edeceğimi düşünmek iktiza ediyordu. İptida salımın üzerine bulabildiğim tahtaların cümlesini koydum, sonra kilitlerini kırarak açtıktan sonra boşatmış olduğum üç taife sandığını, bir iple salımın üzerine indirdim. Bunların birine ekmek, pirinç, üç kelle Felemenk peyniri, beş parça kuru tulum ve bir miktar Avrupa buğdayı bakiyesi gibi zahireler koydum. Kuvvet verici içkileri havi bir çok şişe sandıklarını da ayrıca yerleştirdim.

Ben böylece meşgulken, deniz yükselmeye başlamakla, kıyıda bırakmış olduğum paltomla setremin ve gömleğimin yüzerek suların hareketine tabi olduğunu kemâl-i teessürle gördüm; üstümde yalnız donumla çoraplarım kalmıştı. Bereket versin ki ziyadesiyle telâfî-i mâfât¹⁰ edecek şeyler buldum; lakin bu defa ancak zaruri olan şeyleri aldım, zira daha ziyade arzu ettiğim çok şeyler vardı. Bu cümleden biri de, karaya çıktığım vakit, işlemek için lazım olacak bazı aletler vardı. Hayli vakit aradıktan sonra, doğramacının sandığını buldum. Bu benim için adeta bir defineydi; dünyanın bütün altınları indimde o iş aletleri kadar kıymettar değildi. Bundan sonra en ziyade arzu ettiğim şey mühimmat ile esliha idi. Kaptanın kamarasında bulunan iki güzel tüfeği, barutla dolu birkaç barutluğu, kurşun dolu bir keseyi ve iki paslanmış kılıcı aldım. Bütün köşe ve bucakları aradıktan sonra, iki fıçı barut dahi keşfettim ki bunlar da silahlarla beraber salımın üzerine vaz olundu.

ROBENSON'UN KARAYA AVDETLE HAMÛLESİNİ SALİMEN ÇIKARMASI

O vakit kendimi kâfi bir zahireye mâlik zannettim; bunu karaya sevk etmekten başka gailim yoktu. Ne yelkenim ne küreklerim ne dümenim vardı; cüzi bir rüzgâr esmesi bütün hamûlemi gark edebilirdi. Yalnız üç şey bana cesaret veriyordu: Deniz sakindi; sular yükselmekte olup, karaya doğru sevk ediyordu; rüzgâr, her ne kadar pek gevşektiyse de, bana muvafık olmaktan geri durmuyordu. Yarı kırılmış iki üç kürekle iki testere, bir balta ve bir çekiç dahi bulup, hamûleme zammetti. Ondan sonra denize çıktım. Salım takriben bir kilometrelik olan mesafeyi pekâlâ kat etti; ancak mukaddimen çıkmış olduğum yerden biraz sapa düştü; bundan bir akıntı olduğunu anladım ve binaenaleyh, karaya çıkmak üzere, liman yerini tutacak bir koy veya bir nehir bulmak ümidindeydim.

Hakikaten ta önümde küçük bir kara aralığı gördüm ki akıntının beni oraya doğru çekmekte olduğunu hissettim. Salımı, suyun akıntısından şaşırtmamak için, elimden geldiği kadar iyi kullanıyorum; lakin o sahil büsbütün meçhulüm olduğundan, az kaldı, ikinci defa olarak batıyordum. Salımın bir kenarı kuma dayanıp, öbür kenarıysa suyun üzerinde yüzmekte olduğundan, az kaldı hamûlem teknil bu tarafa kayarak, denize düşecekti. Sandıklara dayanarak, yerlerinde durdurmaya çabalıyordum: Lakin salı kurtaracak kadar kuvvetim yoktu. Hem de o vaziyeti bırakmaya cesaret edemiyordum; suyun meddi beni yavaş yavaş kaldırıp, hizamı bulduruncaya kadar, takriben yarım saat böyle kaldım.

Su gittikçe artarak, salımı bir küçük nehrin mansabına kadar itiverdi. Orada, küreğimi demir yerine kullanarak, yakında suyun altında kalacak olan düz ve müstevi bir kara parçası üzerine oturtmak için, suların yükseldiğini [yükselmesini] bekledim. Bu tedbirde muvaffak oldum; salımın altında derece-i kifâyede su bulunduğunu anlayınca o mevkiin üzerine sürdüm ve iki kırık küreğimi, her birini bir kenarda olarak, salın yanından toprağın içine soktum. Bu vechile suların çekilip, salımı kuru toprağın üzerinde ve sağlam bir halde bıraktığını [bırakmasını] bekledim.

**ROBENSON’UN MEMLEKETİN İÇ TARAFLARINA OLAN İLK
SEYAHATİ - BUNUN BİR ADA OLDUĞUNU ANLAMASI - İLK
TÜFENK BOŞATMASI**

Oradan mahalli teftiş etmeye ve ikamet edip eşyayı koyacak bir yer aramaya gittim. Tüfenklerimin biriyle bir tabanca, bir barutluk barut, bir kese kurşun alarak, keşfe gittim. Sarp bir dağın tepesine çıkınca, bir adada bulunduğumu anladım. Pek uzakta bazı kayalarla garp tarafında takriben on iki kilometrelik mesafede vaki iki küçük adadan başka karalar göremedim. O vakit nasıl bir infirâd-ı tâmla¹¹ mahkûmun ileyh bulunduğumu anladım; çünkü ada bana büsbütün hâlî ve ahaliden mahrum görünüyordu; meğer ki yırtıcı hayvanları ola. Maahâzâ, öyle bir hayvan dahi görmüyordum; yalnız bildiğim birçok kuşlar müşahede ediyordum. Bunlardan bir ormana girilecek yerde bir ağacın dalı üzerine konmuş birisini vurdum; zannederim ki dünya yaratılalı o yerde ilk defa olarak boşatılan tüfenk buydu; tüfenk sadasını lâ-yu’âdd¹² kuşlardan çıkan karışık sadalar ve cıvıltılar takip etti. Benim öldürdüğüm kuş bir nevi atmacaydı ki eti mekruhtu.

Salıma avdet edip, o günün bakiyesini kuşu ayıklamakla geçirdim; lakin gecenin hulûlüyle beraber, evvelki günkü müşkülât yeniden tulu etti; ancak o vakit ki gibi her nevi esbaptan mahrum değildim; sandıklar ve tahtalarımla bir nevi kulûbe yapmaya muvaffak olup, içinde kemâl-i râhat ile uyudum.

ROBENSON'UN DEFAATLE GEMİYE AVDET EDİP, PEK ÇOK ZAHÂYİR ALMASI - GECE İÇİN DAHA İYİ BİR MELCE TEDARİK ETMESİ

Ertesi gün gemiye bir ikinci seyahat etmeye karar verdim; oradan daha hayli şeyler almayı memul ediyordum ve vakit kaybetmeye de gelmezdi, ilk zuhur edecek tazyik gemiyi parçalayabilirdi. Bu defa tecrübeden bilistifade ilkinden hafif bir ikinci sal hazırladım ve daha az yüklettim. İki üç torba çivi ve karfiçe, bir büyük törpü, bir düzine balta, bir bileği taşı, üç demir manivela, yedi fitilli tüfenk, diğer bir av tüfeği, biraz barut, iki fıçı kurşun, bir büyük torba saçma ve bütün bulabildiğim elbiselerle bir salıncak yatak, bir şilte ve birkaç yorgan aldım. Cümlesi salimen karaya çıkarıldı.

Giderken bırakmış olduğum şeylerin hiçbirine halel gelmemişti; ne insan ne hayvan tarafından vuku bulmuş hiçbir tecavüz eseri görmedim; yalnız sandıklarımın birinin üzerine oturmuş bir iri yabani kedi gördüm; bu hayvan asla ürkek görünmeyip, hatta kendisine attığım bazı peksimet parçalarını yedi. Sonra çekildi.

Yanımdaki bezle ve mahsûsan kestiğim kazıklarla kendime bir küçük çadır yapmaya başladım. Yağmur veya güneşten bozulabilen şeylerin hepsini oraya naklettim ve boş sandıklarla fıçıları çadırımın etrafına birbiri üstüne koyarak, çadırımı her nevi mühâcemâta karşı tahkim için, bir siper yaptım.

Sonra kapıyı tahtalarla ve boş sandıklarla seddettim. Tüfeğimi yanıma ve tabancalarımı yastığımın altına koyduktan sonra, ilk defa olarak, yatağa girdim ve bütün gece rahat uyudum.

Mahzenim, yalnız bir adam için tedarik olunmuş mahzenlerin en mükemmeliydi zannederim; lakin ben hala hoşnut olmayıp, gemiden kâbil-i nakil olabilecek her şeyi çekmek istiyordum.

Bu vechile, her gün gemiye gidiyordum. Sair şeyler meyanında, geminin teçhizatından kaldırabildiğim mevâdle, bazı ufak ipler ve kınnaplar ve yelkenleri yamalamaya mahsus bir parça kanaviçe getirdim. Bütün bu ganimetten en ziyade mesrûriyetimi mucip olan şey peksimet dolu bir büyük fıçı ile üç varil rom ve konyak, bir sandık toz şeker ve bir miktar halis undu. Çabucacık peksimet fıçısını boşattım; birkaç kısma taksim ettim ve bez parçalarına sardım. Sonra

bütün bu hamûleyi, sairleri gibi salimen karaya sevk ettim.

Geminin kolaylıkla nakil olunabilecek her şeyini soyduktan sonra, direkleri kaldırabileceğim ağırlıkta parçalara kesmeye başladım. Baş direğiyle miçine [mizana] direğinden bir büyük sal yaparak, üzerine iki halat, bir çime [çıma] ve koparabildiğim kadar demirler yığdım, sonra yürütmeye başladım; lakin o kadar ağırdı ki sal her vakitki gibi kullanılamayıp devrildi ve beni hamûlemle beraber suya atıp, hamûlemin başlıca kısmı kayboldu. Yalnız birkaç adet halatla birkaç parça demir kurtarabildim.

On üç günden beri karada bulunuyordum, gemiye on bir seyahat etmiştim ve zannederim ki sükûnet devam etmiş olaydı, bütün gemiyi parça parça edip getirebilecektim. On ikinci seyahatime teşebbüs ettiğim vakit, hava fırtınalı olmaya başlıyordu. Çekmeceli bir dolap da buldum, bu çekmecelerden birinde bir makasla on, on iki bıçak ve o kadar da çatal vardı; diğer birinde yarısı altın yarısı gümüş olarak otuz altı İngiliz lirasıyla diğer bazı meskûkât vardı. O vakit en küçük aleti, akçeden ne kadar ziyade takdir ediyordum!

Salımı yapmaya hazırlanıyordum. Lakin rüzgâr o kadar sertleşmiş ve hava o kadar kararmıştı ki yüzerek karayı tutmaktan başka bir şey düşünemedim.

Fırtına başladığı vakit, ben salimen ikametgâhıma vasıl olup, çadırımda servetimin ortasına yerleşmiştim; fırtına bütün gece devam etti ve ertesi günü artık gemiyi göremedim. Lakin alınması faydalı olan her şeyi almış olduğumdan müteselli oldum.

ROBENSON'UN BİR SAĞLAM İKAMETGÂH BİNA ETMESİ - CEPHÂNESİ İÇİN OLAN GAİLESİ - YABANÎ TEKELER KEŞFETMESİ

Hayvanlara ve vardıysa vahşi adamlara karşı kendimi emniyette bulundurmamak icap ediyordu. Bu maksatla bir sağlam çadır kurmayı ve bir mahzen kazmayı kararlaştırdım. Mevki olarak, önü dik ve geçitsiz olup, arkadan üstüme bir şey gelmesine gayr-ı müsait bu yüksek tepenin altında bulunan bir küçük ovayı intihap ettim. Çadırın direğini kayanın önünde bulunup bir mahzen kapısına benzeyen bir çukurun ta önüne diktim. Ova, ikametgâhımın önünde bir yeşil halı suretini alıp, denize kadar uzanıverdi.

Çadırımı kurmazdan evvel, bir nısf dâire¹³ çizdim ki kayadan muhit dairesine kadar olan nısf kutru¹⁴ takriben yirmi ve bir kenarından bir kenarına olan mesafesi kırk metreydi. Bu nısf dâirede iki sıra sağlam kazık dikip, bunları yere derin kakmakla beraber, yerden dışarı dahi iki metre kadar yüksek bırakarak, tepelerini sivrilttim. Aralarında on beş santimetreden ziyade aralık yoktu.

Sonra geminin üstünde kesmiş olduğum halatları alıp, iki sıra arasına kazıkların uçlarına kadar birbiri üstüne istif ettim. Nısf dâirenin iç tarafından, dikili kazıklara dayak yerini tutmak üzere, takriben iki metrelik diğer bir takım kazıklar dahi dikip, iliklerine dayattım. Bu iş o kadar sağlam ve o kadar yüksekti ki onu yıkabilecek veya atlayabilecek ne insan ne hayvan bulunabilirdi. Buna çok vakit ve çok emek sarf ettim.

İçine girmek için, bir kapı değil, bir küçük merdiven yaptım ki bununla istihkâmımın üstünden atlar ve geçtikten sonra kaldırırdım. Bu vechile kendimi her taarruza karşı tamamıyla emniyette zannediyordum.

Bütün servetimi bu istihkâmın içine naklettim. Sonra orada iki katlı büyük bir çadır kurup, o iklimlerde senenin bir mevsiminde kesretli olan yağmurlardan muhafaza için, katranlı muşamba ile örttüm.

Çadırımın tertibi hitam bulunca, mahzenle meşgul olmaya başladım ve bunun için kayanın içini pek ileriye kadar kazdım ve kazdıkça çıkan toprakla taşları kazıkların altına atıverdim ki bu iş sath-ı dâhilînin takriben atmış santimetre irtifamı mucip oldu. Çadırımın yanında âlâ bir kilerim de oldu.

Bu aralıkta, bir gün büyük bir gaileye düştüm. Şiddetli yıldırım sadmeleriyle

müterâfık büyük bir yağmur yağdı. Bunda fevkalade bir şey yoktu. Lakin derhal barutumun ateş alıp bir anda parlayabileceği hatırıma geldi. O takdirde halim ne olacaktı? Bu korkuya duçar olarak, fırtınanın geçmesiyle beraber, bütün adi meşguliyetlerimi tatil ettim ve barutumu taksim için, torbalar yaptım ki sonra bunları ötede beride kayanın oyuklarına ve rutubetten salim mahallere saklayayım, ta ki birisi ateş alacak olsa, diğerlerine sirayet etmesin. Bu iş beni on beş gün meşgul etti, çünkü elli kilogram barutum için ekall¹⁵ yüz torba yaptım.

Adanın mahsulatını tahkik etmek ve yiyebilecek bir hayvan vurmak için, her gün ettiğim seyahatlerin birinde, adada dağ keçileri bulunduğunu gördüm. Lakin bunlar o kadar vahşi, o kadar hilekâr ve koşmada o kadar serî'ul-hareke¹⁶ idi ki kendilerine yanaşmam mümkün olamıyordu. Meyus olmadım ve gidip gelmelerine dikkat ettikten sonra anladım ki; ben derelerde olup da kendilerini kayaların üzerinde gördüğüm vakit, fevkalade bir süratle kaçarlardı. Lakin onlar derelerde otlamakta olup da ben kayaların üzerinde olursam, bana dikkat etmezlerdi. Bundan anladım ki bakışları o kadar aşağıya mâildir ki üstlerinde bulunan şeylerden pek az görebilirlerdi. Fi-mâbad kayaların üstünden avlamaya başlayıp, pek güzel vuruyordum.

Lakin halim bana o kadar dehşetli bir surette görünüyordu ki bin türlü fikirler zihnimi teşviş ediyordu. Kendimi çok şeylerden mahrum, تنها, bütün kâinat tarafından terk ve feramûş¹⁷ olunmuş bir halde görüverdim ve kadere atf-ı kabâhat edeceğim geliyordu. Lakin derakab felâket-i bahriyyeden yalnız ben kurtulmuş, geminin karaya o kadar yakın gelmesiyle içinden mâlik olduğum her şeyi alabilmiş olduğumu ve nihayet yaşayabilmek için hayli vesaitim olduğunu der-hâtır ediyordum ve bu fikir beni biraz teselli ediyordu.

ROBENSON'UN TAKVİM ZAPTINA MÜBAŞERETİ - KENDİSİ GİBİ GARKTAN KURTULMUŞ BİR KÖPEĞİN KENDİSİNE İLTİHAKI

Şimdi daima bir tarzda ve tenhalıkla geçen ömrümün iptidasından başlayıp, bu garip ve müellim rivayete devam etmem iktiza ediyor.

Eylülün otuzuncu günü, hazanın itidâl-i leyl ü nehârında¹⁸ idi ki bu meyûsiyet toprağına ayak basmışım. Bir vakitte ki güneş şualarını hemen amûden başımın üzerine mızrak gibi indiriverdi. Zira hatt-ı istivânın 9 derece 23 saniye şimalindeydim.

On, on iki gün geçtikten sonra, düşündüm ki kâğıtlarla mürekkeğim tükendiği vakit, zamanın hesabını şaşıracağım ve artık pazar günlerini sair günlerden fark edemeyeceğim. Bu teşvişin önünü almak için, sahilin yanında, karaya çıkmış olduğum mevkide, haç şeklinde büyük bir sütun dikip, üzerine büyük yazılarla yazdım ki: “bu adaya 1659 senesi eylülünün otuzunda geldim.” Bu sütunun yan taraflarına da her gün bir kerte, her yedinci günü kerteğin büyüyeceğini ve her aybaşı daha büyüğünü yapıyordum. Bu vechile takvimi pek sağlam tutabildim.

Gemide bulduğum şeyleri zikrettiğim sırada, pergelleri, riyaaziye aletlerini, seyr-i sefâin kitaplarını, üç kütüb-i mukaddeseyi¹⁹ ve arkam sıra karaya çıkmış olan iki kedi ile bir köpeği zikretmeyi unuttum. Köpek hayli sene pey-â-pey benim yanımda bir hizmetçi ve sadık bir arkadaş hizmetlerini ifa etti. Gidip arayabileceği her şeyden beni mahrum bırakmazdı. Bana iyi arkadaşlık etmek için, bütün istidat ve hiss-i tabîîsini sarf ederdi. Kendisinin hoşnutsuzluğumu mucip olacak bir kusuru vardı ki o da söz söyleyememesiydi.

ROBENSON'UN BİRÇOK ALETLER FIKDÂNINA ÇARE BULMASIYLA İKAMETGÂHINI BÜYÜTMESİ

Büyük mahzenimle beraber, daha çok şeyler eksikti; toprağı kazıp nakletmek için, ne küreğim ne kazmam ne belim vardı; ne ipliğim ne iğnelerim ne toplularım ne bezim vardı. Lakin çok geçmeden, bunlarsız edebildiğimi öğrendim.

Aletlerin fıkdanı bütün işlerime büyük bir betâet²⁰ getirdi. Kazıktan yaptığım seddi ikmal için tam bir sene sarf ettim. Kazıkların her biri hayli ağırdı, onları ormanda kesmek, yontmak, nakletmek o kadar uzun bir işti ki çok defa yalnız biri iki günlük işe muhtaçtı. İptidalarında, bunları yere kakmak için bir iri odun kullanıyordum; muahharen bir demir manivela istimal etmekle, zahmetim biraz azaldı.

Zaten, işin biri her ne kadar uzun ve sıkıntılı olsa, füturumu mucip olmuyordu, esirgenmeyecek kadar vaktim vardı. Çok defa bulunduğum hâl ve mevkî hakkında hayli müellim mülahazata düşmem tabiiydi. Lakin nîk ve bedi²¹ epeyce tecrübe ettikten sonra, nihayet anladım ki dünyada tesellisi mümkün olamayacak kadar fena hal yoktur. Yavaş yavaş tenhaliğe alıştım ve bütün sa'yimi hatırıma gelebilecek her nevi tahavvunâtı²² tedarik yoluna sarf etmeye karar verdim.

İptida, eşya ve edevât ve âlâtın ibaret olan mal u ganimeti çadırın içine karma karışık koymuştum. Bu suretle ki benim için ancak bir miktar kalacak kadar yer tutmuşlardı. Mağaramı her cihetten tevsî etmeye başladım; kaya hayli kolaylıkla oyuluyordu; istihkâmâtımın haricine bir kapı açtım. Mağaram bu vechile büyüyünce, muahharen bir takım sedlerle tezyin edip, üzerlerine eşyayı koydum. Aletlerimle silahlarım kakmış olduğum çiviler vasıtasıyla kayaya asılı duruyordu. Bu suretle o kadar intizam hâsıl olmuştu ki mağaram bir büyük mağazaya benziyordu.

Her ne kadar ki o vakte kadar hiçbir alet istimaline alışmamıştıysam da, yalnız bir baltayla bir rende vasıtasıyla çok şeyler yapmaya muvaffak oldum. Lakin ne iş! Mesela, bir tahta yapmak etseydim [isteseydim], bir ağaç kesip, iki taraftan lüzumu derecesine kadar inceltinceye kadar yontmam lazım gelirdi. Sonra da bir rendeye düzeltirdim. Bir ağaçtan yalnız bir tahta çıkarabilirdim, onu da

muhayyir-i ukûl²³ bir zahmetle; lakin ne vaktim ve ne de ağaçlar kıymetliydi. Bir iskemle ile bir masa yapmak için, gemiden almış olduğum tahta parçalarını kullandım.

ROBENSON'UN BİR VUKUÂT JURNALI TUTMASI

Hemen yerleşip, bazı eşyaya da mâlik olduktan sonra, bir jurnal tutmaya başlayıp, buna kemâl-i sebatla devam ettim.

Jurnal geminin batması günü olan 1659 senesi eylülünün otuzuncu gününden bed` ediyordu. İlk zamanlar naklettiğim suretle istimal olundu.

Şimdi teşrîn-i sâînînin on yedinci gününden başlıyorum ki mağaramı kazmaya başladığım gündür.

Pek lüzumlu üç şeyim eksikti: Bir kürek, bir kazma ve bir teskere²⁴ yahut bir sepet. Kazmaya bedel, hayli ağır lakin toprağı kazmaya oldukça elverişli bir demir manivela kullandım. Küreğe gelince bundan dolayı büyük müşkilattaydım.

18 Teşrîn-i sâînî: Ormanlarda arayarak, pek sert bir nevi ağaç buldum ki Brezilyalılar buna demir ağaç derler; pek çok zahmetle bir parçasını kesip, ona bir kürek şeklini verinceye kadar, yontmak için pek çok zaman sarf ettim. Teskere yerine hemen amelenin harç nakli için kullandıkları kutuya müşabih bir kap yaptım.

23 Teşrîn-i sâînî: Yeniden işime başlayarak, on sekiz gün mütemadiyen mağaramı, mahzen, mutfak, yemek odası ve kiler yerini tutacak kadar arzan ve tûlen tevsî etmek üzere çalışmaya devam ettim.

10 Kânûn-i evvel: Kubbeme ikmal olunmuş nazarıyla bakmaktayken, ansızın bir taraftan bir büyük yıkıntı vuku buldu. Fevkalade ürktüm ve ürkmeye hakkım vardı. Zira onun altında bulunmuş olaydım, şüphesiz başka defne ihtiyacım olmayacaktı. Bu sakatlığı tamir için çok çalışmam iktiza etti; iptida düşen toprağın teknilini kaldırmak ve sonra kubbeyi dayatmak lazım geliyordu.

11 Kânûn-i evvel: Kubbeye kadar yetişen iki direk diktim ki her bir ucunda haçvari mihlanmış iki tahta parçası vardı ve bütün hafta bunlara müşabih başka direkler dikmeye devam ettim ki bu direkler kubbemi tamamıyla sağlattılar ve bir sütun safı teşkil ederek evimi iki büyük salaya ayırdılar.

Sonra birkaç gün havalar bozuk gitti; dışarıya çıkamayıp, dâhilî tesviyelerime devam ettim.

29 Kânûn-i evvel: Bir dağ keçisi vurdum ve bir diğerini sakatlayıp, iple çekerek evime götürdüm. Ayağını güzelce bağladım ve o kadar hizmet ettim ki tamamıyla iyi oldu. Nihayet bana pek alıştı ki bu da bana, erzakım tükendiği vakit, maişetimi tedarik etmek üzere, hayvanât-ı beytiyye²⁵ kullanmak fikrini verdi.

ROBENSON'UN HAYLİ NAFİ ŞEYLER KEŞFETMESİ - BİR KAÇ BUĞDAY TANESİ TOPLAMASI

Kânûn-i sâni ayından nisanın on dördüne kadar istihkâmâtımla meşgul oldum. Çok defa yağmur mani oluyordu. Lakin sebat kuvvetiyle bu işi başa çıkardım ve meskenim büsbütün saklı bir hal kesp etti. Bu aralıkta, her gün ormanda devrimi icra ediyordum ve hayli nafi şeyler keşfettim. Ez-ân cümle²⁶ yenmesi leziz ve küçükken, kayanın deliklerine kaçtıklarından, tutulması pek kolay bir nevi yabani güvercin buldum.

Daha çok eksiklerim vardı; mesela, hiçbir vakit bir fıçı ikmal edip, halkalarını takmaya muvaffak olamadım: birkaç hafta nafile denemeye çalıştım. Kandilim yoktu; binaenaleyh, gece olmaya başlar başlamaz, yani hemen daima saat yedide, gidip yatmak icap ederdi. Buna cüzi bir çare bulmak için, vurduğum dağ keçilerinin iç yağını saklıyordum. Kendim yapıp güneşte kurutmuş olduğum bir küçük toprak tabağa fitil makamında bir olta ipiyle bu iç yağından bir miktar koyarak, bir nevi kandilden bir ışık hâsıl ediyordum ki her ne kadar pek zayıftıysa da, beni ziyadesiyle mesrûr ediyordu.

Tesadüfen bir gün mahzenimde eşyayı araştırırken, gemiden getirmiş olduğum buğdayın bir miktâr-ı bakiyyesini buldum. Lakin fareler tarafından yenmiş olduğundan, içinde kabuklarla tozdan başka bir şey bulamadım. Çuvala lüzumum olduğundan, kayanın dibine boşatmaya gittim. Bu vaka büyük yağmurlardan biraz evvel oldu ve ben bunu o kadar dikkatsizlikle yapmışım ki takriben bir ay sonra, orada birkaç filiz gördüğümde, nebâtât-ı mechûleden²⁷ addettim. Lakin biraz daha sonra, Avrupa'da yetişen cinsten yirmi kadar güzel yeşil başak görünce hayrette kaldım.

Bu husustaki televvün-i efkârımı²⁸ tarif edemem. Bu ana kadar din hakkında hiçbir ciddi fikrim yoktu. Başıma gelen şeylerin hepsine hemen tesadüfün icabı nazarıyla bakmışım. Lakin orada, ben uğraştığım halde, buna müsait zannetmediğim bir iklimde yetişen o buğday tanelerinin müşahedesi beni, efkârımı Allah'a doğru ref etmeye ve hiçbir şeye yaramaz zannettiğim o hububatı, güneşten muhafazalı bulunacak surette, ta kayanın altına dökmek üzere, elimi sevk ettiği için, Cenab-ı Hakkı takdis etmeye mecbur etti.

Haziranın sonunda olan vakt-i münâsibinde küçücük hasadımı icra etmekten

geri durmadım. Mürur-i zamanla ekmek tedarik edecek kadar biçebilmek ümidiyle, bunun teknilini tohuma tahsis ettim.

Otuz kadar piriñ başağı dahi buğdayımla karışık bulunmuştu. Bunları da aynı dikkatle muhafaza ettim ve muahharen piriñ bana iki suretle nafî oldu. Gerek ekmek ve gerek yemek sıfatıyla; zira onu hamur haline koymaksızın, yemeğini yapmaya muvaffak olmuşum. Şimdi jurnalime rücu edelim.

HAREKET-İ ARZ

17 Nisan: Bütün istihkâmâtımı ikmâl ettiğim günün ertesi, az kaldı tekmil işlerimin harap olduğunu görüyordum ve ömrümü fevt ediyorum, zannettim. Çadırımın arka tarafında meşguldüm, birden bire kubbe toprağının yıkılmaya başladığını gördüm, direklerim dehşetle çatırdıyordu. Ben parmaklık tarafına doğru kaçtım. Bir hareket-i arzdi. O kadar şiddetli üç sadme vuku buldu ki kayanın benden bir kilometre mesafede olan bir tarafı korkunç bir gürültüyle yıkıldı. Deniz bile garip bir suretle harekete gelmişti.

Çadırımla bütün servetimin üstlerinde hâkim bulunan dağın yıkıntıları altında medfun kalmak üzere bulunduğunu müşahede ederek, bir havf ve dehşete düşer olmuştum. Son sadmeden sonra diri diri defn olmak korkusuyla, ne kımıldamaya ve ne de oturmaya cesaret edemeyerek, hayli vakit bölmemin ortasında kalakaldım.

O aralık gökyüzü bulanıyordu ve yarım saat geçer geçmez, şiddetli bir bora koptu. O anda deniz köpükten beyaz görünerek, dalgalarıyla sahili kaplıyordu ve ağaçlar bütün olarak yerden sökülüp öteye beriye düşüyordu. Bora üç saat sürdü ve onu pek şiddetli yağmur takip etti. Çadırıma girmeye mecbur oldum. Lakin yağmur gittikçe artmakta olduğundan çok geçmeden artık orada muhafaza altında bulunmamaya başladım. Üstüme yıkıldığını göreceğim korkusuyla el-an titremekte olduğum halde, mağarama avdet ettim. Nihayet dehşetten biraz kendimi topladım ve bir kadeh rom büsbütün cesaretimi iade etti.

Yağmur bütün gece ve ertesi günün sabahı devam etti; çıkamadım. O esnada düşünüyordum ki adada hareket-i arz çok olursa, açık bir mahalde kulübe yapmam iktiza ediyordu.

Nisanın yirmi ikisinde, alessabah, niyetimi mevki-i icraya koymayı düşünüyordum. Lakin âlât cihetince pek gerideydim; keserlerimle baltalarım sert ve düğümlü ağaçlar kesip yontmaktan körlenmişti. Vakıa bir bileyi taşım vardı, lakin nasıl döndüreceğimi bilmezdim. Bu mânia beni çok meşgul etti. Akıbet ayağımla çevireceğim bir tekerlek takmaya muvaffak oldum ki bu suretle iki elim serbest kalıverdi. Bu makine tam bir haftalık işle meydana geldi; lakin pek güzel işlediğini görmek lezzetini tattım ve bütün aletlerim mükemmel surette bilendi.

30 Nisan: Peksimetten ibaret olan erzakımın hayli azalmakta olduğunu görünce, kemâl-i teessüfle, tayınımı²⁹ günde yalnız birer taneye indirdim.

Mayısın yirmi birinci günü kıyıda geminin bazı enkazını buldum. Hareket-i arz onu sahile hayli yaklaştırmış olduğundan, daha bazı şeyler almayı pek kolaylıkla deneyebilirdim. Bu fikir tebdil-i mesken hakkında olan arzumu büsbütün tebîd etti. Fil-vâki, Mayısın üçünden haziranın on beşine kadar her gün gidip, say ü zahmet kuvvetiyle o kadar tahtalar ve demirler aldım ki nasıl girişeceğimi bilmiş olaydım, bir sandal yapabilecektim. Parça parça olarak elli kilogram devşirilmiş kurşun dahi getirmiştım.

16 Haziran: Denize doğru giderken adada, birinci defa olarak gördüğüm bir kaplumbağa buldum. Altmış kadar yumurtası vardı. Çoktan beri dağ keçisiyle kuşlardan başka bir şey yemediğim münasebetle, bu yeni yemek bana lezzetli göründü.

**ROBENSON'UN HASTALIĞI - CENAB-I HAKKIN İMDADINA
MÜRACAATI VE KİTÂB-I MUKADDESİN TİLAVETİYLE
CANLANMASI**

18 ve 19 Haziran: Hiç dışarıya çıkmadım, bir titreme hissediyordum. Ayın yirmisinde bütün gece hiç rahat edemedim; baş ağrısıyla beraber sıtmam vardı.

Haziranın yirmi birinde hasta ve kendimi her nevi imdâd-ı beşerîden mahrum olarak öyle müellim bir halde görmekten, pek derin bir hüzne müstağrak olduğum halde, ne söylediğimi pek de iyi bilmeksizin, Cenâb-ı Hakka dua etmeye başladım.

Üç dört gün mütemadiyen pek ağır hastaydım.

Haziranın yirmi beşinde dehşetli bir baş ağrısı ve yedi saat devam eden pek şiddetli bir sıtma nöbeti pek kesretli bir terle hitam buldular ki bu ter beni ziyadesiyle zayıf düşürdü.

Haziranın yirmi altısında epeyce iyiydim. Tüfeğimi alıp, yiyecek bir şey tedarik etmek üzere, sürüne sürüne ormana gittim. Bir dağ keçisi vurup, bazı parçalarını ateşte pişirdim. Bir kısmını suda pişirip, et suyunu almayı çok arzu ediyordum, lakin tencerem yoktu.

Haziranın yirmi yedisinde beni sıtma o kadar şiddetle yakaladı ki bütün gün yatağımdan çıkmaya muktedir olamadım. Susuzluktan ölüyordum. Lakin gidip su almaya muktedir olamayacak kadar zayıf düşmüştüm. Bu hâl-i meyûsiyetimde vakit vakit bağıryordum ki: “Ey rabbim! Bana merhamet et! Beni terk etme! Nöbet geçtikten sonra uyudum. O uyku esnasında mahûf bir rüya gördüm: Alev ve dumanla karışık bir kasırganın içinden pek garip halli bir adam indiğini görüyor gibi oldum. Bu adam yere değince yer titredi. O vakit bir kargı ile müsellağ olarak, bana doğru geldiğini gördüm ve şu sözleri söylediğini işittim: “Bu kadar alametler gördüğün halde, imana gelmediğin için, öleceksin!” böyle diyerek, bana vurmak üzere mehip³⁰ kargısını kaldırıyordu.

Bu hayal kalbime müessir bir dehşet hissi ilkâ etti ve gündüzün ziyasıyla beraber, bu tesir bütün olarak baki kaldı. Heyhat! Çocukluğumda almış olduğum iyi talimleri tamamıyla ihmal etmişim; hayır ve şer hakkında büsbütün kayıtsız halde yaşamışım. Peder ve valideme itaat etmemekten bed etmiş ve o vakitten beri başıma gelen felaketlere hiçbir vakit Cenâb-ı Hakk'ın bir mucâzâtı nazarıyla

bakmamıştım ve ne de Cenâb-ı Hakk’a bana vermiş olduğu tesellilerden dolayı teşekkür etmiştim. Lakin ölümü görünce, vicdanım mütenebbih oldu; yüreğim nedametten yaralanmıştı. Ömrümde birinci defa olarak, huşû ile bir dua ettim; Cenâb-ı Hakk’ın imdadıma yetişmesini istirham ediyordum.

28 Haziran: Yataktan kalkabildim ve ertesi gün için serinlik verecek şeyler hazırladım, zira sıtma mukannen olarak her iki günde bir geliyordu. Bir büyük şişeye su doldurdum, içine biraz rom karıştırdım ve yatağımın yanı başına koydum; bunu müteakiben üç tane kaplumbağa yumurtası yedim, sonra gezinmeye çalıştım. Lakin uzağa gidemeyecek kadar zayıftım; yere oturdum, düşünme düşünme denizi seyrediyordum. Sonra avdet ettim ve sıtmanın geldiğini raşe ile hissetmekteyken, Brezilyalıların her hastalığı tütünle iyi ettikleri hatırıma geldi. Sandıklarımın birinde tütün bulunacağını bilirdim; derhal sandığı açtım ve hakikaten tütünle beraber daha ziyade işime yarayan bir kitâb-ı mukaddes buldum.

Tütünümlü üç mütenevvi vechile kullandım; bir yaprağını ağzıma koydum; pek sert olduğu için, bu bana hayli zahmet verdi. Birazını yanmış kömürün üzerinde yakıp, burnumu mümkün olabildiği müddetçe mümkün derecede yakın tuttum (tütsülendim). Nihayet birazını da romun içine batırıp, muahharen içtim; bu içiş birden başıma vurup beni ertesi gün badez-zuhr³¹ saat üçe kadar uykuda bıraktı. Daha ziyade dahi diyebilirdim. Çünkü bu nevi ilacı içtiğim geceyle ertesi günü ve daha ertesi günün bir kısmını muttasıl uykuyla geçirmiş olmak fikrini zihnimden tebîd edemiyordum. Her ne halse, uyandıgımda kendimi hafif buluyordum, iştah geldi ve günden güne iyileşmekteydim.

4 Temmuz: Kitâb-ı mukaddesi okumaya başladım. Sabah akşam bir kaçar sure okumayı adet edindim ve çok geçmeden, bu iyi adetten bin teselli alıverdim. Halim her ne kadar haricen yine o idiyse de, çok daha mülayim olmuştu. Zira ikmâl-i sükûnetle tahammül etmesini öğrenmiştim.

Günden güne kesb-i kuvvet etmekle, bir seyahate girişmeye karar verdim. On ay oluyordu ki o adadaydım, oradan çıkmak için hiçbir imkân göremiyordum. Kaviyyen zannediyordum ki ebedî bir mahlûk-i beşerî oraya ayak basmamıştı. Hiç olmazsa adayı iyice öğrenmek ve bir yeni mahsul keşif edebilir miyim diye denemek istedim.

ROBENSON'UN ADANIN BİR KISMINI ZİYARET EDİP, BİR SAYFIYE YAPMASI

Temmuzun on beşinde, gemiye gidip gelmek için iskele yerini tutmuş olan küçük koydan başlayarak, ziyarete bed ettim. Derenin boyunca giderek, bir takım güzel çayırlar keşfettim ki hiss olunmayacak surette yükseldiklerinden, bana ebedî su tarafından basılmamış gibi göründüler. Etraflarındaki tepelerin eteğinde yeşil tütün, güzel sabır nebâtâtı ve birçok şeker kamışı vardı. Lakin bakılmamaktan nakıs kalmışlardı.

16 Temmuz: Evvelki günden biraz ziyade ilerledim; kır ormanla daha ziyade mestûrdu. Bazı kavunlar ve sair cins meyveler ötede beride bitmişti, bir takım üzümler ağaçlara asılı duruyordu, kesilebilecek kadar olmuştu. Bunları güneşe karşı koyarak pek güzel kuru üzümler hâsıl ettim. Bu benim için sonbahardan sonra hem lezzetli hem hâsiyyetli bir yemek yerini tuttu.

Bütün günümü orada geçirdim ve hatta bu ömr-i münzeviyânemde birinci defa olarak, orada yatmaya karar verdim. Adaya vürûduma melce ittihaz etmiş olduğum ağaca müşabih bir ağacı beytûtetgâh³² ittihaz ettim.

Ertesi gün sabahleyin, ziyaretime devam ettim ve dört kilometrelik yoldan sonra, müferrah bir bayıra vusul buldum. Orada yeşillik o kadar taze, çayır o kadar müzeyyendi ki mamur bir bahçeye benziyordu. Gayet güzel bir derecik ortasından geçiyordu. Durdum ve kendime bütün etrafımdaki şeylerin sahip ve amiri nazarıyla bakmaktan sahîhan hazzettim.

Birçok kakao, turunç, limon, portakal ağaçları buldum, lakin hepsi yabaniydi. Bununla beraber turunçların pek güzel bir lezzeti vardı ve suları adi suyla karıştırılarak, pek lezzetli bir şurup hâsıl ediyordu.

Bu meyvelerden bir hayli miktarla birçok üzüm topladım. Bunları yığın edip, onları nakledecek esbapla beraber sürat-i mümkinine ile avdet etmek kararıyla, üç günlük gaybubetten sonra, evime avdet ettim.

Ertesi gün, hasadımı kaldırmak üzere, iki çuval olarak avdet ettim. Lakin onu büsbütün dağınık bir halde buldum. Kısım-ı küllisi yabani hayvanlar tarafından yenmişti. O vakit başka bir usul ittihaz ettim; üzüm salkımlarını topladıktan sonra, uzun ağaç dallarına asarak, güneşte kurumak üzere öylece bırakıverdim.

O güzel bayıra âşık olmuşum ve eğer böyle tepelerin ortasına kapanmakla her nevi kurtulma kısmetini kaybederim diye korkmayaydım, ikametgâhımı kemâl-i memnuniyetle orada tesis etmek isteyecektim. Her halde, hayli vâsi bir dairenin ortasında bir küçük çiftlik yaptım ki bu daireyi de kazıklarla güzelce takviye edilmiş iki üç metre irtifaında ve içerisi ağaç kırıntılarıyla doldurulmuş bir çifte çitle ihata etim. İstihkâmımda olduğu gibi, burada dahi bir eğreti merdiven girip çıkmaya yarıyordu.

Bu vechile iki ev sahibi bulunuyordum, biri kasaba ve diğeri kır evi (sayfiye). İlk senesi sayfiyenin pek tadını çıkaramadım, zira çok geçmeden yağmurlar beni eski ikametgâhıma avdet etmeye ve hayli vakit orada durmaya mecbur etti. O vakit tamamıyla kuru ve âlâ olan üzümlerimi oraya naklettim. iki yüz salkımdan ziyade üzümüm vardı.

ROBENSON'UN HUBUBATI EKMESİ VE SEPETLER İMALİNE MUVAFFAK OLMASI

Yağmurlar ağustosun on beşinden teşrin-i evvelin evâsıtına kadar devam etti ve bazı defa o kadar şiddetliydi ki birkaç gün mütemadiyen dışarı çıkmaya muktedir olamadım. İç sıkıntısını def için, mağaramı daha ziyade büyütmeyle uğraşıyordum.

Havanın müsaadesiyle edebildiğim küçük devirlerin birinde, bir dağ keçisiyle cesîm bir kaplumbağa vurmaya muvaffak oldum.

İşte taamları nasıl tertip ettim: Sabah kahvaltısı için bir salkım üzüm; öğle taamında ateşte pişmiş bir parça dağ keçisi etiyle bir parça kaplumbağa eti; akşam taamı da iki üç kaplumbağa yumurtasından ibaretti.

Eylülün otuzuncu günü benim adaya musîbetli hurucuma müsadifti. Bu günü bir resmi oruç günü ittihaz etmiştim ve tamamıyla muâmelât-ı dîniyyeye hasr ediyordum.

Mevsimleri biraz tanımaya başlıyordum. Lakin pek acı bir tecrübe etmiştim. Yaveri-i tâlihle³³ kayanın altında biçmiş olduğum on beş başak pirinçle yirmi başak buğdayı, tohumluk olarak, muhafaza etmiş olduğum hatırlardadır. En iyi intihap edebildiğim bir parça yeri ağaçtan bir bel ile bellemeye başladım, tohumun, isabet olmuş ki yalnız yarısını ektim, zira ekin kemale ermedi. Ektikten az müddet sonra kuraklık mevsimi gelmekle, tohum çok vakit filizlenmedi ve yağmurlu mevsimde ancak bir takım cılız filizler verdi ki onlar da çürüdü. Muahharen şubat ayında bir yeni tecrübe ettim ve bu defa tamamıyla muvaffak oldum; az, lakin pek güzel mahsul aldım; bu mahsul iki ölçekten ibaretti: Biri pirinç, diğeri buğday.

Mürekkehim azalmaya başlıyordu, bunun için ziyadesiyle idareyle kullanıp, artık ömrümün yalnız başlıca ahvalini yazıyordum.

Teşrin-i sâni ayına doğru, yağmur geçer geçmez, sayfiyeme bir devir etmeye gittim; orada bazı ıslahat buldum. Çitimi yapmak için dikmiş olduğum kazıkların cümlesi, söğüt ağaçlarının dalları gibi, uzun dallar sürmüşlerdi. Bunları budayıp mümkün mertebede güzelce düzelttim. Üç sene zarfında bu ağaçlar, hayli büyük olmasıyla beraber, avlumu tamamıyla örtüyordu ve gölgeleri o kadar sıkı ki altlarında bütün kuraklık mevsimince pekâlâ ikamet olunabilirdi. Güzel havalar

mevsimini fena havalı mevsim için zahireler tedarik etmekle geçirdim. Bir yeni mevsimde dahi meşgul olacak hayli şeyler buldum.

Bir sepet yapmayı çok arzu ediyordum; nasıl yapacağımı biraz bilirdim, zira çocukken, çok defa bir sepetçinin yanına eğlenmeye giderdim ve hatta bazı defa işine dahi el karıştırırdım. Hatırıma geldi ki çitimin kazıklarını veren o aynı ağacın budakları bu işe yarayacak surette bükülebilecekti. Hakikaten pek âlâ idiler; onlardan bir külliyyetli miktar kestim, kurutmak için avluma getirdim ve mevsim-i müteâkibte bir hayli miktar sepetler yaptım ki pek ince bir iş mahsulü değildiyseler de, her halde pek iyidiler.

ROBENSON'UN TEKRAR ADAYI DOLAŞMASI VE BİR KEÇİ YAVRUSU TUTUP ALIŞTIRMASI

Havaların açılmasıyla beraber, adanın devrine mübaşeret edip, çiftliğimin öte tarafından denize kadar gitmeye karar verdim. Tüfeğimi, bir balta, hayli miktar kurşun ve barut, bir miktar peksimet ve kuru üzüm alarak, sadık köpeğimle beraber yola girdim.

Dereyi atladıktan sonra, garp tarafında denizi keşfettim ve hava pek açık olmakla, adamdan başka kırk bin mesafede bulunan diğer bir karayı iyice seçecek surette gördüm. O karanın Amerika, velakin vahşilerle meskûn olan Amerika olacağını tahmin ettim; bir vechile ki oraya geçmek arzusu beni asla rahatsız etmedi.

Adanın o bulunduğum tarafı iptida yerleşmiş olduğum taraftan büsbütün farklı ve ondan yüz kere daha letafetli idi. Birçok papağanlar gördüm, birini tutmaya muvaffak olup, kendisine söylemeyi öğretmeyi tasarladım. Günde iki kilometreden ziyade ilerlemiyordum. Zira keşif olunacak hiçbir faydalı şeyi fevt etmemek için, her yerde yüzlerce dolaşmalar ediyor ve her akşam pek yorgun olarak yatağıma, yani bir ağaca vasıl oluyordum.

Deniz sevâhiline vasıl olunca, onları külliyetli bir miktar kaplumbağalarla mestur gördüm. Birçok kuşlar dahi vardı; bunlardan hayli vurabildim, lakin kurşunlarımı esirgiyordum. Dağ keçileri dahi bu tarafta benim tarafımdan daha kesretliydiler. Maahâzâ, her ne kadar bu taraf pek latiftiyse de, asla oraya nakl-i vatan hevesinde değildim. Orada bir yabancı yerde bulunuyorum zannediyordum; vatanım ancak eski evimdi.

Şark tarafından daha on bin metre ileriye gittim ve işaret yerini tutmak üzere bir büyük sırk diktikten sonra, meskenime avdet edip, ondan sonra vaki olacak ilk seyahatimde öbür taraftan başlayarak, ta işaretimi buluncaya kadar; devrimi icra etmeye karar verdim.

Avdetimde köpeğim bir keçi yavrusu tuttu; bu bana bir büyük sevinç îras etti. Zira çoktan beri bir sürü teşkil etmeyi arzu ediyordum ve bunu tutmam daha başkalarını tutabilmek ümidini veriyordu. Buna bir yular yapıp, hayli zahmetle çiftliğime götürdüm. Oradan evime gittim. Eski meskenimi tekrar gördüğümdeki sevincim inanamayacak derecede olup, salıncak yatağımda âzâ-yı bedenimi

rahatlandırdım. Birkaç gün rahat durdum, zira uzun seyahatim beni yormuştu. Sonra küçük keçimin nasıl olduğunu görmeye gittim. İç sıkıntısıyla açlık kendisini o kadar yumuşak ve mutî etmişti ki zahmetsizce arkam sıra düştü ve fî-mâbad³⁴ o da köpeğim gibi arkamdan ayrılmadı. Kendisine bir kafes yapmaya muvaffak olduğum papağanım dahi beni pekâlâ tanımaya başlıyordu.

ROBENSON'UN İKİNCİ DEFA OLARAK EKİN BİÇMESİ

Sonbaharın yağmur mevsiminde bulunuyordum ve adaya çıkmam ikinci senesi hitama takarrüp ediyordu. Lakin bu üçüncü seneye pek daha ziyade teselli bahş bir suretle başlıyordum. Talihime oldukça kanaat etmeye alışmışım ve büsbütün yalnız değildim, çünkü artık sıkıntı zamanında Cenâb-ı Hakk'a müracaat etmeyi biliyordum. Meşguliyetlerimi, hiçbir vakit işsiz kalmayacak surette, tanzim etmişim. Bütün günün saatleri Cenâb-ı Hakk'a ait olan vezâifime, tüfenk elde adanın üzerinde dolaşmalarına, yemeği hazırlamak ve zahirelerimi tedarik etmek için iktiza eden emeklere ve nihayet iş saatlerime münkasımdı.

Kânûn-i evvelin evâhırine doğru, hububâtım, senenin ikinci hasadı olmak üzere, kemâle ermiş bulunuyordu. Bu ikinci hasadın birincisinden hayli daha ziyade bereketli olması lazım gelirdi. Onu biçmek iktiza ediyordu da tırpanım yoktu. Gemide bulmuş olduğum iri bıçaklardan bir tırpan yaptım. Ekini biçtikten sonra, iki avucumun arasında ovalayarak tanelerini ayırdım ve yarım kutu tohumun bana üç şinik veyahut ona yakın bir miktar (çünkü ölçeğim yoktu) mahsul vermiş olduğunu görerek memnun oldum.

Bu hüsn-i muvaffakiyetten ziyadesiyle cesaret aldım ve mahsulümü, mevsim-i âtîde tekmilini yeniden ekmek ve bu vechile hem tohuma ve hem de erzakıma kifayet edecek miktara mâlik olmam müyesser olmak üzere, tamamıyla muhafaza ettim.

Bunun için, daha büyük bir arazi kıtası elde etmekle meşgul oluyordum; bana bel ve hatta sapan yerini dahi tutan tahta küreğimle tarlamı işlemekte inanılamayacak surette zahmet çektim. Tohumu ektikten sonra, birkaç uzun ağaç dalı alıp, sürgü yerini tutmak üzere, toprağın üzerine sürükledim ve tekmîl arâzîyi bir çitle ihata etmeye muvaffak oldum. Bu mütenevvi işler, yağmurların müsaade ettiği derecede müdâvemetli üç aylık sa'yimle husule gelebildi.

Meskenimin içinde daima bir türlü meşguliyetim vardı ve zaten papağanıma söylemeyi öğretiyordum. Adanın üstünde, ağzımdan çıkmaksızın, işittiğim ilk sözler bu hayvancığın sözleri oldu; ismi mini mini papağan olup, bunu pek güzel telaffuz ediyordu.

ROBENSON'UN TOPRAK ÇANAKLAR YAPMASI - ENVÂ-I İHTİRÂÂTI

Çoktan beri, topraktan bazı kaplar yapmak için, neye teşebbüs edeceğimi arıyordum. O adada güneş o kadar sıcaktı ki matluba muvafık balçık bulduğum halde, pek kolaylıkla kurutmaya muvaffak olabileceğimi düşünüyordum. Bu balçık hamurunu yoğurmak için ettiğim sa'yleri ve birbirlerinden çirkin ve garip olarak mamulâtıma verdiğim binlerce eşkâli nakletsem, herkesi kendime güldürürüm. Niceleri hamurları lüzumu derecede sıkı olmamaktan dağıldılar. Niceleri pek erken güneşe vaz olunmaktan çatladılar. Niceleri, yerlerinden oynatılırken kırıldılar. Bir vechile ki iki aylık işin nihayetinde ceman iki tane geniş ve fakat pek çirkin kaba mâliktim.

Bunların ikisi iyi pişmiş ve güneşte kurumuş olduklarından, kırılmasınlar diye, büyük saz sepetlere vaz ederek, kaplarla sepetlerin arasındaki boşluğu pirinç ve buğday samanıyla doldurdum.

Nihayet daha küçük bir hayli kaplara latifçe bir şekil vermeye muvaffak oldum. Lakin bunların hepsi dahi mâyiât alabilecek ve ateşe girebilecek bir kaba olan arzuma tekabül etmiyordu. Bir gün ateşin yanında otururken, kaplarımın bir parçasını gördüm ki taş gibi katı ve kiremit gibi kırmızı olmuştu. Bu keşiften ziyadesiyle memnun olarak, büyük testilerimin üçüyle tencerelerimin üç tanesinden bir istif yapıp, altlarına bir yığın kül koydum, sonra etraflarına bir güzel ateş yaktı; bu ateş o kadar güzel alev çıkarıyordu ki az vakitte kaplarımın, hiçbirisi çatlamaksızın, kıpkırmızı olduklarını gördüm. Bunları hararetin o derecesinde beş altı saat bıraktım. Ta ki içlerinden biri eriyip akmaya başladı. Zira balçığın içinde bulunan çakmak taşı kırıntıları ateşin şiddetinden mayi haline giriyordu ve devam etmiş olaydım, cama tahavvül edecekti. Bunun için ateşi tedricen tadil ederek, birden bire sönmesin korkusuyla, bütün gece ayakta durdum. Sabah açtığında, güzel diyemem lakin iyi üç testiyle tamamıyla pişmiş üç toprak tencereye mâliktim hatta bunların biri çakmak taşı kırıntılarının erimesinden pek latif bir seyir [sir] dahi almıştı. O vakitten itibaren kendimi bir hizmetime yarayabilecek hiçbir kaptan mahrum bırakmadığımı söylemeye hacet yoktur.

Nihayet bir tencereye mâlik olduğumu düşünerek o kadar seviniyordum ki kaplarımın soğuduğunu bile beklemeyerek, birini su ile doldurup, içine bir parça

dağ keçisi eti koymaya müsâraat ettim. Fevkalade güzel bir haşlama oldu.

Bundan sonra en ziyade ehemmiyet verdiğim şey buğdayımı öğütmek için kullanacağım bir taş mâlik olmak maddesiydi çünkü iddialarım değirmene kadar çıkmıyordu. Birkaç gün mütemadiyen oyulabilecek kadar iri bir taş aradımsa da, nafiye. Zaten buna göre aletlere de mâlik değildim ve bu cins işe asla meylim yoktu. Binaenaleyh, pek sert ağaçtan bir iri kütükle kanaat ettim, bunu haricen baltamla yontup yuvarlattım sonra, kayıklarını bu vechile oyan vahşilerin usulünce, ateşi istimal ederek, içini oydum. Müteakiben demirhindi denilen ağaçtan iri ve ağır bir deste yaptım.

Bu müşkülata dahi galip geldikten sonra, unumu kabuklarıyla kepeğinden ayırıp, hazırlamak üzere, bir elek yapmak işi kalıyordu. Gemiden kaba canfesten iki boyun bağı getirmiş olduğum hatırıma geldi. Bunlardan murat ettiğim işe hayli elverişli birkaç kese yaptım.

Sonra ekmekçilik maddesi geliyordu ki bunun işleri de bir taraftan ekmeği yoğurmak ve bir taraftan dahi fırında pişirmek cihetine aitti. Ekmeği pişirmek istediğimde, tuğlayla döşeli olan ocağında bir büyük ateş yakaraktan işe başlıyordum. Ateşim kor haline girdiğinde, onu ocaktan tebid ederek, ocağı temizce süpürür ve üzerine hamurumu koyarak, geniş ve az derin bir toprak kapakla örter ve harareti oraya merkezlendirmek için, onun etrafına korlarla külleri toplardım.

Bu vechile ekmeklerimi, dünyanın en iyi fırınında olabilecek kadar, iyi pişiriyordum. Ekmekçilik etmekle iktifa etmeyip, hamur açarak, kendime birçok börekler dahi yaptım. Bundan maada, pirinçten bir hayli pudingler yaptım.

Şimdiki mahsulatım artıyordu, tek mil hububatımı yerleştirmek için, hakikaten ambarımı tevsîe muhtaçtım. Zira en sonra ektiğim tohumlar bana takriben yirmi ölçek buğdayla hiç olmazsa daha o kadar pirinç mahsulü vermişti.

Bir sene için bana ne miktar hububat yetiştirebileceğini hesap etmek istedim ve istihlak edebildiğim miktarın beş kantardan ibaret olduğunu anladım; bu miktar için lazım olan tohuma zaten mâliktim.

ROBENSON'UN BİR SANDAL YAPIPTA KULLANAMAMASI

Adanın ta karşısında görmüş olduğum karaya doğru pek çok defalar ircâ-ı efkâr etmiş olduğuma kolay inanılabilir. Duçar olacağım tehlikeleri ve hatta merdümhâr ellerine düşmek muhâtarasını bile der-hâtır etmeksizin, oraya geçmeye muvaffak olduğum takdirde, bulunduğum sefaletten rehâyâb olmak esbabını bulabileceğimi tasavvur ediyordum. Merdümhârların eline düşmek muhâtarası pek muhtemeldi, zira hesabıma göre Karayipler memleketinin sevâhilinden pek uzak olmamam lazım geliyordu.

Geminin sahile atılmış olan sandalını tamire muktedir olabileceğimi zannederek, tekmil üç haftayı bu sandalı doğrultmak için, beyhude mesaiye sarf ettim. Nihayet niyetimden vazgeçmeye mecbur oldum. Lakin arzum evvelkinden ziyade şiddetliydi. Hatırıma geldi ki kendi başıma ve münasip aletlerim olmadığı halde, bir ağaç kütüğünden, vahşilerin yaptıklarına müşabih bir sandal yapmak bence kolay olacaktı. Bunun üzerine, icrasının her bir müşkilatında ne yapacağımı şaşırarak, bu gayr-i makul işe başladım.

İptida bir cesîm Erze ağacını kestim ki bunun gibisini belki Cebel-i Lübnan, Kudüs-i Şerifin Beyt-i Mukaddesi için ebedi veremez, kütüğüne yakın katrı bir metre ile doksan santimetre olup, oradan yedi metrelik bir irtifaa kadar bir metre ile elli santimetreye tenezzül ediyor ve sonra dallara varıncaya kadar gittikçe azalıyordu. Bunun devrilmesi cesîm bir işti. Yere düşürmek ve altını yontmak için, yirmi gün ve dallarını ayırıp üst tarafını kesmek için de on beş gün sarf ettim. Bu hususta mâlik olduğum kuvvete ilaveten, balta ve keser ve doğramacılığımın bana gösterdiği en kuvvetli vesaiti istimal ettim. Sonra bunu düzeltip, geminin sırtına mümasil bir şey hâsıl edecek surette yontmak için de, bir ay çalışmam iktiza etti. Bundan bir sandal yapacak surette, içini oymak için de üç ay yoruldu. Bunun mükemmel olduğu muhakkaktı, hâlbuki imal için hiçbir şeyin gevşetemediği berdevamla beraber, keser ve taşçı kaleminden başka bir alet kullanmamıştım. Nihayet kendimi yirmi altı kişi almaya elverişli ve bu vechile bana ve hamûleme maa-ziyâdetin³⁵ kâfi, pek güzel bir sandala mâlik gördüm.

Bu eserimi gördüğümde, fevkalade mesrûr oldum. Artık yalnız denize indirilmesi kalmıştı. Bunu yapmak için kendime şâyân-ı taaccüp bir zahmet verdim. Mevkii denize kadar tesviye ettim; lakin nafîle yoruldu. Sandalı

oynatmak nasıl mümkünsüz olmuştuysa, bunu tahrik etmek te öylece muhâl oldu.

Sonra mademki bunu denize kadar götüremiyordum, bir cetvel kazıp, denizi kayığıma kadar getirmek istedim. Lakin bu işi başa çıkarmak için, hiç olmazsa, on, on iki senelik sa`ye muhtaç olduğumu hesap ederek, mevki-i icraya koymaya başlamış olduğum bu tertipten de sarf-ı nazar ettim. Bu benim için bir büyük keder oldu.

Bu aralıkta, adada ikametimin beşinci senesine basıyordum. İtiraf etmeliyim ki bir müddetten beri kendimde, bütün kederlerimi bir sûret-i garîbede tahfîf eden bir tevekkül-i diyânetkârâne hissediyordum. Hatta ben nâmüstahakka bütün zahmetlerimin arasında o kadar vasıtalar ve o kadar teselliler ihsan eden Cenâb-ı Hakk'a, gayr-ı ihtiyarî olarak hamd ü sena ederdim.

ROBENSON'UN TERZİLİK SANATINI İCRA ETMESİ - ADAYI DEVRETMEYE HAZIRLANMASI

Gemiden getirmiş olduğum şeylerin çoğu büsbütün eskimişti veya eskimek üzereydi. Mesela, mürekkep tükenmeye yaklaşmıştı. Daha ziyade müddet devam ettirmek için, su katıla katıla, artık yazı belli olmuyordu. Elbisem günden güne fenalaşıyordu; birkaç gömlekten başka bir şeyim kalmıyordu. Bunları pek büyük dikkatle muhafaza ediyordum. Zira çok defa sıcaklar o kadar şiddetliydi ki gömlekten başka hiçbir esvap tahammül olunamazdı. Bu sıcak beni, dışarıya çıkarken, başımı örtülü bulundurmaya mecbur ediyordu. Aks-i takdîrinde şiddetli baş ağrısı çekerdim.

Bu hal mâlik olduğum paçavraların istimalini düşünmemi mucip oldu. Batan gemiden kurtarmış olduğum kalın yağmurluklarla sair bu gibi şeylerden kendime bir nevi elbise yaptım. Bu vechile terzi ve daha doğrusu, yamacı oldum ve hayli zahmetlerden sonra, iki setre ile iki pantolon yapmaya muvaffak oldum. Lakin hepsi pek acınacak bir halde işlenmişti.

Vurmuş olduğum dört ayaklı hayvanların hepsinin derilerini saklamıştım. Bunlardan, tüyleri dışarıya çevirerek, iptida bir büyük külah ve muahharen teknil bir kat esvap, yani bir geniş ceketle bir pantolon yaptım. Mükemmel bir haldeydim; böyle giyinmiş olduğum halde, yağmurdan pekiyi muhafazada bulunurdum.

Bundan sonra kendime, beni yağmurdan ve güneşten muhafaza ettiği için, ister güneşlik ister yağmurluk deyin, bir şemsiye yaptım. Birkaç defa bunu yapmaya çalıştım, lakin istediğim gibi yapmaya muvaffak olamadım. Şemsiyem pekâlâ açılıyordu, lakin kapanamıyordu ki bu hal ile kullanılması pek zordu; sebat sayesinde, istediğim gibi açılıp kapanacak bir tanesini yapmaya muvaffak oldum.

Beş sene mütemadiyen adi bir ömür sürüp, şâyân-ı ehemmiyet hiçbir şeye tesadüf etmedim. Bu müddet zarfında en büyük meşguliyetim birincisinden çok daha küçük bir diğer kayık yapmak işiydi. Bu kayık denizden bir kilometrelik mesafede yapılmıştı. İki metre derin ve bir metre geniş bir cetvel kazarak, suyu oraya kadar götürmek için, iki sene çalışmam iktiza etmişti. Şimdi bu kayık, müntehası vatanım olacak bir büyük seyahate girişilecek kadar büyük değildi. Yalnız adamın devriyle kanaat etmeye karar verdim. Bu devir için, kayığımı

mümkün mertebede teçhiz ettim; bir direk bir yelken uydurdum, sonra iki ucunda, zahirelerimle silahlarımı kuru bir mahalde bulundurmak için dolaplar yaptım. Geminin kıçına bir şemsiye diktim. Vakit vakit tecrübe için bazı küçük devirler ediyordum. Gemim pekâlâ gittiği için, artık zahiremle meşgul oldum. İki düzine arpa ekmeği, pirinçle dolu bir toprak tencere, bir küçük şişe rom, bir yarım oğlak, barut, saçma ve nihayet birinin üstüne yatmak ve diğeriyle örtünmek üzere iki kalın yağmurluk aldım.

ROBENSON'UN DUÇAR OLMADIĞI MUHATARA - AVDETİ

Saltanatımın veya esaretimin altıncı senesi teşrin-i sâînin altıncı günüydü ki bu seyahati etmek üzere kayığa bindim. Ada zaten pek dar olduğu halde, şark tarafından denizin içinde hayli ileriye kadar uzanan bir takım kayalarla muhat idi. Deniz sakindi; lakin daha ilk kayanın ucuna vasıl olmadan, pek derin bir suyun ve bir değirmen avlağı kadar seri bir akıntının üzerinde bulundum. Kayığımı kıyıya yakın tutmaya bir vechile muktedir olamadım. Akıntı onu hızla alıp götürüyordu ve benim bütün manevralarım bir netice veremiyordu. Şüphesiz mahvolacağıma inandım; zira engine atıldığım halde, bir uzun seyahat etmeksizin hiçbir karaya rast gelemeyeceğimden, açlıktan ölecektim. Ah! O vakit adam bana nasıl cennet-âsâ bir mahâl görünüyordu! Adadan sekiz kilometre açılmıştım ve her ne kadar ümidim kalmamıştıysa da, yine fevkalade çabalayarak manevralar icrasında devam ediyordum. Lakin bu manevralar gittikçe uzaklaşmama mani olamıyordu. Nihayet öğle vaktine doğru, rüzgâr bana pek müsait olacak bir suretle esmeye başladı. O vakit o kadar uzaktım ki adamı ancak seçebiliyordum. Bununla beraber cesaretim tazelendi, yelkeni açtım. Talihimin muavenetiyle adama doğru sevk eden diğer bir akıntıya rast geldim ve bir saat zarfında, tekrar sahile yanaştım. Kendimi emniyette görünce, tarifi muhâl bir sevinç hissettim. Derûn-i kalpten Cenâb-ı Hakk'a teşekkür ediyordum. Kayığımı yakında bulunan bir küçük koya çekerek, sayfiyeme doğru yola girdim. Çitten atlayarak, gölgede yatıp uyudum, zira yorgunluktan bitmişim. Uyandığımda, bir sadanın tekrar tekrar: “Robenson, Robenson Crusoe, neredeydiniz, zavallı Robenson Crusoe!” diye bağırıldığını işitince, fevkalade mütehayyir oldum. İptida şaşakaldım; lakin derakab oraya, sanki benim avdetimi tebrik için gelmiş olan papağanın çitin üzerinde durduğunu gördüm.

ROBENSON'UN BİR KEÇİ SÜRÜSÜYLE BİR SÜT KÂRHÂNESİ TEŞKİL ETMESİ

Artık tecrübelerle devir ve seyahatlerden bıkmıştım. Bir seneden ziyade tamamıyla rahat durdum. Bu müddet zarfında fenn-i mihâniye³⁶ müteallik sanatlarda pek çok terakki ettim. Çanaklarıma gittikçe daha yaraşıklı suretler vererek, mükemmel bir çömlekçi oldum. Bir çubuk yapmak yolunu buldum ve dünyada hiçbir şey bana böyle bir sevinç ve bu kadar büyük bir tefahhur vermemiştir. Sepetçilikte dahi çok terakki ettim. Kendime geniş ve derin sepetler yapmıştım ki keçi veya teke etlerini nakletmeye, kaplumbağa yumurtalarını koymaya ve hububatımı saklamaya yarıyorlardı.

Barutum azalmaya başlıyordu ve onsuz nasıl erzak tedarik edebilirdim? Sekiz seneden beri, bir sürü teşkil etmek ümidiyle keçimi besliyordum. Lakin henüz başkalarını tutmaya muvaffak olamamıştım. İptida ağlar kurdum, lakin pek gevşek olduklarından, onları koparılmış veya yenmiş buluyordum. Tuzakları tecrübe ettim. Keçilerin alel-mutad otladıkları mahallerde birçok çukurlar kazdım. Bu çukurları çalı ile örtüp, üstlerini toprakla setrettim ve üzerlerine bir takım buğday ve pirinç başakları serptim. İptida keçiler başakları yemeye geliyor ve hatta birazda batıyorlar idiyse de, kurtulup kaçmak yolunu buluyorlardı. Nihayetinde tuzaklarımı o kadar ikmal ettim ki bir sabah birinde fevkalade bir büyüklükte bir teke ve diğerinde, biri erkek ve diğer ikisi dişi üç oğlak buldum.

İhtiyar tekeyi salıverdim; lakin üç oğlakları bağlayıp, hayli zahmetle evime götürdüm. İptida bir şey yemek istemediler. Lakin bir vakit aç kaldıktan sonra, o güzel hububata dayanamayıp alışmaya başladılar.

Sonra bunları çitle ihata olunmuş bir mahalle kapamayı düşünmek iktiza etti, ta ki kaçmasınlar ve yabani keçiler gelip karışmasınlar. Yalnız bir adama göre bu büyük bir işti. Lakin mutlaka lazımdı. Mandıramın tesisi için iki üç küçük akarsuyu bulunan ve büyük ormanlarla mahdud olan bir otlak ovayı intihap ettim. Buna yüz elli metre tûl ve üç yüz arz bıraktım. Çok gayretle çalışıyordum; o esnada oğlaklarım kaçmasınlar korkusuyla, ayaklarında pâyband olduğu halde yanımda otluyorlardı. Birer avuç arpa ve pirinç dahi verdim ki avucumda yemeye gelirlerdi. Bir buçuk sene zarfında teke, keçi ve oğlak olarak, on iki hayvandan ibaret bir sürüm oldu ve iki sene sonra, bir haylisini yemek üzere kesmiş olduğum halde, kırk üç re'sim vardı.

Keçilerimin sütünden istifade etmeyi ancak sonradan düşündüm. Bu mülahazadan ziyadesiyle mesrûr oldum. Derhal bir süt kârhânesi kurdum. Keçilerimin ekseriya günde sekiz, on litre süt veriyorlardı. Onları sağmaya, yağ çıkarmaya, peynir yapmaya başladım ve nihayet oldukça muvaffak oldum.

Ah! Allah'ın lütfu ne kadar bâis-i hayrettir! Cenab-ı Hakk en hazin ahvali nasıl binlerce tatlılıklarla tadil edebiliyor!

ROBENSON'UN AİLESİ ORTASINDAKİ HALİ - EŞYANIN GARİPLİĞİ

Kimse yoktur ki benim ailemin ortasında, bütün tevabiimin nazarı önünde, hayat ve mematları müstakilen benim yed-i ihtiyarımda olan tebaam etrafımı almış olduğu halde, yemek yediğimi görüp de, eğlenmeyeydi.

Yalnız papağanım, en ziyade nazarımda olmak sıfatıyla, huzuruma söz söylemek imtiyazını haizdi. Köpeğim, artık ihtiyarlamış ve biraz da neşesiz olduğundan, daima sağ tarafımda oturmuş bulunuyordu; iki kedilerim, her biri sofranın bir ucunda durup, bir lütf-i mahsûs olmak üzere, kendilerine birer parçacık şey verdiğimi [vermemi] beklerlerdi.

Bir gün adanın ucuna bir seyahat edip, yeniden sahilleri görmeyi şiddetle arzu ettim. Öyle bir takım teçhizatla yola girdim ki Avrupa'nın bir kasabasında öyle bir şeyler görünse, şüphesiz herkesi güldürecek yahut hayreti mucip olacaktı.

Keçi derisinden yapılmış korkunç olacak derecede uzun ve çirkin bir şapkam vardı ki arka tarafına, enseme yağmur ve güneşten muhafaza etmek üzere bir teke derisinin yarısını takmıştım.

Bir ihtiyar teke derisinden mamul olan pantolonumun üstünde yine keçi derisinden yapılmış ve dizime kadar iner bir nevi kısa palto giymiştim. Ayakkabı olarak biraz potine benzer lakin kıyafetimin sair tarafları gibi yabani ve garip bir şekilde bir çift bilmem ne yapmıştım.

Yine esvabımın kumaşı cinsinden olan bir kayışa, bir kılıç ve bir meç yerine, bir testereyle bir balta asılı duruyordu. Evvelkinden az geniş, diğer bir kayışım vardı ki boynuma asılı olup, sol kolumun altından geçiyordu. Bununla iki torba bağlanmıştı; biri barut ve diğeri saçma için. Arkamda bir küfem, omuzumda bir tüfenk ve başımın üstünde, en kaba ve en mudhiklerden olmak üzere, bir şemsiyem vardı.

Kendi şahsıma gelince, o da oldukça garip bir haldeydi. Üst dudakların üzerinde sakalımı bir suretle uzatmıştım ki hakikaten devlere şayan bir tûl ve şekilde bir bıyığım olmuştu.

Adanın bir ucuna vasıl olunca, denizi tamamıyla sakın görüp, beni o kadar tehlikeye ilkâ etmiş olan o mahut akıntıdan hiçbir eser görmemekten pek müteaccip oldum. Birçok tedkikattan sonra, bunu denizin medd ü cezrine

hamletmek iktiza ettiğini ve binaenaleyh, iyice vakit kovalayarak, kayığını evimin yanına getirebileceğini anladım. Lakin başıma gelmiş olan muhatara hatırıma geldi. Ara sıra sahilin ta kurbunda ve nihayet iki taş atımı uzağına kadar giderek, bazı küçük gezintiler etmekle kanaat ettim.

ROBENSON'UN BİR İNSAN İZİ GÖRMESİ - KORKUSUYLA İHTİYATI

Bir gün kayığıma giderken, kumun üzerinde pekiyi fark olunabilecek surette bir adam izi gördüm. Yıldırım isabet etmiş veya bir hayal görmüş gibi derhal durdum. Etrafıma baktım, kulak verip dinledim. Lakin ne bir şey gördüm ne bir şey işittim. Sahile gittim, başka hiçbir insan eseri görmedim.

Bundan ne netice çıkaracağımı bilmeyerek, şaşkın şaşkın ikametgâhıma döndüm. Her bir adım attıkça arkama bakıyordum ve her çalıyı bir adam zannediyordum. Kuvve-i tahayyüliyle bulanmış olmakla, kâffe-i mevâdda insan şeklini veriyordu.

Kendimi istihkâmıma dar attım. Bütün gece göz kapayamadım. Bazı defa şeytan olduğunu tasavvur ediyordum. Lakin derakab bu ahmakça korku diğer daha hakikisine tahavvül ediyordu. Gözümün önünde bir takım vahşi adamlar tecessüm ediyordu ki muhalif rüzgârlar tarafından adaya sevk olunarak, kayığı bulmakla, bundan adanın meskûn olduğunu anladıktan sonra, daha külliyetli bir miktarda gelip, bütün müessesâtımı yağma ve tahrip edeceklerdi. Kendimi onların eline düşmüş, boğazlanmış ve onların gaddarâne ziyafetlerine taam olmuş görüyordum.

Bu efkâr-ı meyûsânenin ortasında, ne yapacağımı bilmiyordum. Bir mahlûk-i beşerînin gölgesi, sade bir izi bana en mühlik korkuları veriyordu. Hâlbuki birkaç gün evvel her cemiyetten ayrı düştüğüme o kadar acıyarak teessüf ediyordum ve bir adamın zuhuru bana yeniden hayat bulmak gibi görünecekti. Maahâzâ, yavaş yavaş kesb-i sükûnet ettim ve birdenbire zihnime geldi ki belki o yoldan ben kendim geçmiştim ve beni ürküten o iz kendi izim olabilirdi. Bunun üzerine cesaret aldım, uzletgâhımdan çıkmaya karar verdim. Zira üç günden beri oradan ayrılmamıştım; suyum kalmamıştı ve keçilerimin sağılmaya ziyadesiyle ihtiyaçları olacağını da düşünüyordum. Hakikaten zavallı hayvanlar çok zahmet çekmişlerdi. Oradan titreyerek mahut mahalle doğru yola girdim, lakin izi benim ayağımdan büyük buldum ve bu vechile her vakitten ziyade ürkmüş olduğum halde ve sıtmaya uğramış gibi raşe-nak olarak ikâmetgâhıma avdet ettim. Kendi kendime diyordum ki “vahşiler buradan pek seyrek geçseler gerektir.” Çünkü on beş seneden beri hiç görmemiştım; ada güzel ve mahsuldardır, ziyaret edilmesi şayan-ı istiğrab değildir; istihkâmıma daha bir derece kuvvet verdiğim halde ikâmetgâhım o kadar mahfîdir ki belki rahat

durabilirdim. İstihkâmımdan biraz ileride, kazıktan bir iki bölme yapıp toprakla besleyerek, üç metre ile elli santimetreden ziyade kalınlaştırdım; kol geçecek kadar geniş beş delik açıp top yerine, bir nevi kundakların üzerine beş tane çakaloz tûfengi yerleştirdim. Bir vechile ki, iki dakika zarfında bütün bataryamdan ateş edebilirdim. Daha ileride, hayli geniş bir mahalde, saza benzer bir nevi ağaç fidanları diktim. Bu nevi ağaç pek çabuk yetiştiğinden, altı sene zarfında, içinden geçilmesi muhâl bir sık orman teşkil etti ve hiçbir zî-ruh bu ormanın ortasında bir mahluk-ı beşerin ikametgâhı bulunabileceğine inanamazdı.

Bu esnada sürümü her taarruzdan masun bir hale koymaya çabalıyordum. Bunun husulü için, pek sık ormanın içinde, birbirinden uzak iki üç mandıra yapıp her birine beş altı keçi koydum ki şayet bu mandıraların biri keşfolunacak olsa, yine elimde birşey kalsın.

Duaya kemal-i hâhişle müsaraat ediyordum; lakin anladım ki bizi ölüm yatağına düşüren hastalık, bir tevbe-i sahihaya gayr-ı müsait bir halde bıraktığı gibi, merakla telaş dahi bizi çok defa layıkıyla dua etmeye muktedir olamayacak bir hale koyar.

ROBENSON'UN İNSAN ETİNDEN YAPILMIŞ BİR ZİYAFETİN BAKİYESİNİ BULMASI

Yalnız bir insan ayağının izi beni o kadar büyük bir işe mecbur etmişti. İki seneden beri lâ-yenkati bir havf ve endişe içinde yaşamaktayken, bir gün gezintimi mutadından biraz daha ileriye, sahilin bir daha gittiğim bir tarafına doğru temdit ettiğim halde, yerde dağınık bir takım kafa, el ayak ve sair insan uzuvları kemiklerini görünce, tarifi muhâl bir dehşete düşer oldum. Onların yanında bir ateşin ve yerde kazılmış daire şeklinde bir seddin âsâr-ı bâkiyyesi duruyordu ki o vahşiler, menfur ziyafetlerini yemek için, şüphesiz o dairenin etrafına toplanmışlardı. Aniden oradan çekildim, sonra birdenbire durdum. Kanım damarlarımın içinde donmuştu. Biraz kendime geldiğimde, beni adanın bir tarafına sevk etmeyip de, öbür tarafına sevk etmiş olduğu için, Cenâb-ı Hakk'a derûn-i dilden teşekkür ettim. Biraz daha sakin olarak ikametgâhıma avdet ettim. Zira anladım ki o merdümhâr vahşiler, benim emlakimi zapt etmek için gelmeyip, yalnız ziyafetlerini icra etmek için gelirlermiş. Orada on sekiz sene geçirmiş olduğum halde, beni keşfedememiş olduklarından, bu aynı saadeti memul edebilirdim.

Maahâzâ, o mahûf tesadûf beni büyük bir hüzne daldırdı; yeniden mutad olan sûret-i taayyüşüme avdet etmek için çok zahmet çektim.

Artık tüfenk boşatmaya cesaret edemiyordum ve ancak büyük bir endişeyle ateş yakmaya cüret edebiliyordum. Dumanın beni ele vermesinden korkuyordum. Binaenaleyh ileride ekmek pişireceğim veya sair yemeklerimi hazırlayacağım vakit, odunun dumanından kurtulmak için, kömür yapmaya başladım.

ROBENSON'UN BİR YENİ MAĞARA KEŞFETMESİ

Bir gün, kömür yapmak için, ormanların içindeki ikametgâhımda büyük ağaç dalları keserken, bir büyük kayanın arkasında bir mağaranın medhalini gördüm. Merak tarafından sevk olunarak içeriye girdim. Lakin itiraf ederim ki tasavvur olunabilecek derecede bir tehâlûkle çıktım. Zira karanlığın içinde yıldız gibi parlar iki göz görmüştüm. Bununla beraber kendi korkaklığımdan utandım ve bir alevli odun yakalayarak, derakab tekrar inin içine girdim. Üç adım atar atmaz dehşetim iki kat oldu; bir hızlı hıçkırık ve sonra yarı sesle telaffuz olunur sözlere mümasil bir takım sadalar ve onların arkası sıra daha dehşetli bir hıçkırık işittim. Bir soğuk ter alnımı kapladı, başımın kılları ürperdi. Maahâzâ, Cenâb-ı Hakk, diğer bu kadar tesadüflerde muhafaza etmiş olduğu gibi, yine muhafaza edebilir fikriyle, kesb-i cesâret ettim ve biraz daha ilerleyerek, fevkalade cesîm bir ihtiyar keçi keşfettim ki yere yatmış olduğu halde, ihtiyarlıktan ölmek üzereydi. O vakit tamamıyla kesb-i sükûnet ettim ve mağaranın daha mükemmelm bir teftişini ertesi güne tehir ettim. Filvâki çakmak taşlarını ve keçi iç yağından yapılmış mumları hamlen oraya döndüm. O mağaranın içinde diğer bir açıklık vardı, lakin medhali o kadar alçaktı ki iptida takriben on iki metrelik mesafeyi yere sürünerek kat etmem iktiza etti. Sonra pek açık, o kadar parlayan şeyin ne olduğunu ve elmas mı ya diğer zî-kıymet taşlar mı, yoksa altın mı bulunduğunu bilemiyordum.

Bu mağara fevkalade güzeldi: Altı düz ve kuru olup bir ince ve sert kumla mesturdu. Duvarların üzerinde hiçbir buhar, hiçbir rutubet belli olmuyor, hiçbir zehirli hayvan eseri görünmüyordu. Fena ciheti, yalnız girmenin güçlüğüydü. Lakin bu da emniyeti mucipti. Bu yeni keşiften fevkalade memnun olarak, en kıymetli şeylerin hepsini ve alel-husus ihtiyat erzakımla silahlarımı oraya naklettim.

VAHŞİLERİN BİR ZİYAFET ETMEK ÜZERE ADAYA YANAŞMALARI

O vakit adada ikametimin yirmi üçüncü senesindeydim ve o cins taayyüşüme öyle alışmışım ki bana lazım ve nâfi ve belki de latif ve leziz olan şeylerin kâffesine mâlik olup, ömrümün bakiyesini geçirmek için, daha iyisini istemiyordum. Zira köpeğimle papağanımın refakatında bir nevi lezzet buluyordum ve nihayet mağaranın içinde ölmeye kemâl-i tevekkülle rıza vermiştim. Bahtiyardım, elverir ki vahşiler gelip rahatımı bozmasınlar. Lakin felek başka türlü karar vermişti.

Kânûn-i evvelin bir gününde ki alel-mutad hasadımın mevsimiydi, güneşin tuluuyla beraber, benden iki kilometrelik mesafede sahilin üzerinde, bir büyük ışık görmekten fevkalade mütehayyir oldum. Pek büyük bir kederle gördüm ki vahşiler benim tarafıma yanaşmışlardı. Derhal hisarıma kapanıp, bütün bataryamı doldurarak, müdafaaya hazırlanıyordum. İki saat bekledim. Lakin nihayet, bu ıstırap ve tereddüt halini artık tahammül edemeyip, bir kayanın tepesine çıktım ki oradan, yüzükoyun yatarak, dürbünüm vasıtasıyla, bir küçük ateşin etrafına dizilmiş dokuz vahşi adam gördüm ki avdet etmek için, ceziri bekliyor gibi görünüyordular. Zira o anda, bir hora teptikten sonra, kayıklarına binip, küreklerine sarıldılar.

O vakit silahlarımı alıp, sahile gittim ki orada vahşiliklerinin âsârı, evvelki defaki gibi, baki kalmıştı. O kadar fenama gitti ki artık tahrip ve katlden başka bir şey hayalime girmiyordu. Lakin o merdümhârların cüzi bir eserini görmeksizin, on beş ay geçti.

ADANIN KURBUNDA BİR İSPANYOL GEMİSİNİN BATMASI

Mayıs ayının evâsıtına doğru, geceleyin bir korkunç fırtına koptu. Denizde boşanan bir topun sesini işitir gibi oldum. Derhal kayanın üstüne çıktım. O anda bir ziya gördüm, sonra diğer bir top sesi kulağıma geldi. Tehlikede bulunur bir gemi olacağına hükmederek, bir tepenin üzerinde bir büyük ateş yaktım. Bir üçüncü top sadası ve sonra daha birçokları işitildi ki cümlesi aynı noktadan geliyordu. Bütün gece ateşimi söndürmedim. Şafakla beraber, o tarafa doğru koştum ve teessüfle bir geminin teknesini gördüm ki geceleyin kayalara çarparak kırılmıştı. Bir adamın olsun kurtulmuş olmasını ne derecelerde arzu ettiğimi tarif mümkün değildir, tenhalık bana hiçbir vakit o kadar müellim görünmemişti.

Birkaç gün sonra, deniz bir genç miçonun cismini kıyıya atıverdi. Bunu hayata iade etmek için her fedakârlığı ederdim!

Deniz kesb-i sükûnet etmişti. Gemiye ziyaret etmek arzusundan oluyordum. Medd ü cezir hakkında olan ilk mütalaamdan sonra etmiş olduğum mütalaalardan kesb-i cesaret ederek, herçi bâd âbâd³⁷ diyerek, kayığa bindim ve iki saat olmadan, gemiye vasil oldum.

Pek hazin bir manzaraydı. İspanyol yapısına benzeyen o gemi iki kayanın arasında mihlanmış gibi kalmış ve kısm-ı küllîsi kırılmıştı. Geminin içinde iki boğulmuş adam birbirine sarılmış duruyorlardı. Hayatta hiçbir şey yoktu. Yalnız açlıktan ölüm haline gelmiş bir küçük köpek ki onu yanıma aldım. Kayığımın içine birçok sandıklarla yirmi kadar çanağı havi bir küçük fıçı, bir hayli tüfenkler, bir büyük barutluk, bir kürek, birkaç maşa, bir kazan, bir çikolata ibriği koydum ve denizin meddinden sevk olunarak adama avdet ettim. Bu yeni mal ganimeti mağarama götürdüm. Sandıkların içinde birkaç kat elbise, çamaşır ve epey bir meblağ akçe vardı.

ROBENSON'UN CUMAYI BULMASI

Tekrar mutad olan taayyüşüme başladım. Lakin muttasıl adadan kurtulmak veya hiç olmazsa, bir arkadaş bulmak vesâitini düşünüyordum. Bu arzum o kadar kesb-i şiddet etti ki her tehlikeyi göze alarak, bir vahşi adam tutmaya karar verdim. Her gün taharriye gidiyordum ve bir vakit ne kadar korkuyorduysam, şimdi merdümhârlara rast gelmeyi o kadar şiddetle arzu ediyordum.

On sekiz aydan beri hiçbir şey görmemişken, bir sabah kıyıda altı kayık gördüm ki içlerinden vahşiler karaya çıkmışlardı. Bu adet bütün tedâbîrimi bozdu, çünkü alel-mutad her kayıkta beş altı kişi bulunuyordu. Bir adamın otuz kadar kişiye karşı durması nasıl mümkün olabilir?

Bununla beraber, birkaç dakika tereddütten sonra, muharebe için her şeyi hazırladım ve kayanın tepesinde yerleşip, başım merdivenimin ucunu geçmeyecek surette durdum.

Ekall otuz kişi olup, bir büyük ateşin etrafında bin türlü garip hareketlerle hora tepiyorlardı. Bir dakika sonra, kayığın birinden iki zavallı adam çıkardılar; birincisi derhal vurulup yere düştü. Cellatlarının iki üçü üzerine koşup, bedenini yardılar ve parçalarını cehennemî matbahları için hazırladılar. O aralıkta öbür zavallı, biraz daha serbest bulunarak, kurtulmak emeline düştü ve benim ikametgâhıma müntehi olan sahile doğru tasavvur olunabilecek bir süratle koşmaya başladı.

İptida kemâl-i dehşetle ürktüm; lakin derakab yalnız üç kişi tarafından takip edilmekte ve onları gittikçe geride bırakmakta olduğunu gördüm. Onunla ikametgâhımın arasında bir küçük koy bulunuyordu; hiç zahmet çekmedi ve her ne kadar deniz pek yüksektiye de nihayet otuz defa kadar hareket etmekle öbür kıyıya vasıl oldu ve yine o hızla koşmaya başladı. Düşmanlarıysa bilakis durdular; birisi büsbütün geri döndü ve öteki ikisi, o suyu atlamak için, esirin sarf etmiş olduğu müddetin iki mislini sarf ettiler.

O vakit tamamıyla mutmain oldum ki kader beni o zavallının ömrünü kurtarmaya davet ediyordu. Kemâl-i tehalükle kayadan indim, tüfenklerimi aldım ve kovalayanlarla kovalananın arasına girerek, buna nidalar ve işaretlerle durmasını anlatmaya çalışıyordum. Fakat zannederim ki iptida benden dahi, onlardan korktuğu kadar korktu. Lakin ben birdenbire kovalayanların önünde

bulunanı üzerine hücum edip, bir dipçik darbesiyle yere düşürdüm. İkincisi birdenbire durdu, bir okla müsellağ olup, onu kurmakla meşguldü. Lakin üzerine tüfeğimle nişan aldım ve derhal yere ölü düştü. Zavallı firarî, her ne kadar ki iki düşmanını saff-ı harpten hariç gördüyse de, tüfeğin ateş ve sadasından öyle ürkmüştü ki yerinden hareket edemiyordu ve o ürkek hali yanaşmaktansa, kaçmaya devam etmesini çok daha ziyade arzu ettiğini gösteriyordu. Kendisine bin türlü mülâtafatlı işaretler ediyordum, nihayet birçok tereddütten sonra, gelmeye cesaret ederek her on, on iki adımda minnettarlığını ibraz için, diz çöküyordu. Yanıma geldiğinde ayaklarıma kapandı, yeri öptü, sonra ayaklarımın birini tutarak, şüphesiz bana kul sıfatıyla arz-ı inkıyat edip, ibrâz-ı sadâkat etmek için kendi başı üzerine koydu. Kendisini kaldırıp, cesaret vermek için okşadım; lakin iş daha bitmemişti, çünkü vahşilerin birincisi ancak sersem olmuştu. Burasını köleme gösterdim; bunun üzerine, bir takım sözler telaffuz etti ki her ne kadar manalarını anlamadımsa da, yirmi beş seneden beri kulağıma gelen ilk insan sadası sıfatıyla, beni fevkalade mütelezziz etmekten geri kalmadılar. Kendisine kılıcı vermemi işaret etti ve bir vuruşla düşmanın başını kesti.

Bu seferden sonra, kendi gazasını tebcil için, çok sıçrayarak ve gülerek bana doğru geldi.

Sonra kendisini benimle beraber mağarama götürdüm. Orada kendisine ekmek, bir salkım üzüm ve alel-husus su verdim, zira uzun ve seri olan koşmasından hâsıl olan yorgunluk kendisini susatmıştı. Kendime dahi çok defa yatak yerini tutan bir yığın pirinç samanıyla bir yorgan göstererek, kendisine gidip uyumasını işaret ettim.

CUMA'NIN TERBİYESİ

Yeni arkadaşım takriben yirmi beş yaşında, tamamen ten-dürüst bir genç irisiydi. Azası kuvvet ve maharete delalet ediyordu. Tavrı erkekçe olup vahşilikle mahlût değildi. Tebessümü tatlı ve latifti. Saçları uzun ve siyah, alnı yüksek, gözleri parlak ve pür ateş, ağzı pek güzel, dişleri tamamıyla muntazam ve fildişi gibi beyazdı.

Yarım saat uyuduktan sonra, beni bulmak için mağaradan çıktı, çünkü o aralıkta, oraya pek yakın bulunan keçilerimi sağmaya gitmiştim. İlk merasimini tekrar etti ve hatır ve hayale gelebilecek her nevi işaretlerle daimi surette benim itaatim altında bulunmak arzusunu anlattı. Ben de kendi tarafımdan, kendisinden memnun olduğumu anlatmak için, elimden geldiği surette çalıştım. Bir toprak çanağın içine ekmek doğradıktan sonra, süt koyarak kendisine verdim, bunu pek beğendiğini işaretle anlattı.

Çok geçmeden, kendisine lakırdı söylemeye başlıyordum. Evvela kendisine adı Cuma olduğunu öğrettim ki bu benim hükmüm altına girdiği günü andırmak üzere kendisine verdiğim isimdir. Bana “efendim” demeyi ve icabına göre “evet” yahut “hayır” demeyi pek çabuk öğrendi.

Kendisine elbise vermek üzere vaki olan vaadimden pek sevinmiş gibi göründü, zira büsbütün çıplaktı. İki vahşiyi defnetmiş olduğumuz yerden geçerken, onları topraktan çıkarıp yememiz lazım geldiğini işaretle bana anlattı. Bunun üzerine pek hiddetli bir adam tavrını aldım, kusacak gibi oldum, bir lahza çekilmesini emrettim ki bu emri büyük bir itaatle icra etti.

Sonra ziyafetin icra edilmiş olduğu mahalle indik. Yer kemiklerle ve yarı yenmiş etlerle ve nihayet bir muzafferiyet ziyafetinin kâffe-i âsâr-ı müdhişesiyle mesturdu. Bir dehşet beni zapt etmişti. Cuma bana işaretleriyle anlattı ki onlar üç esir yemişlerdi ve kendisi dördüncüsü olacaktı ve onlarla kendisinin metbûu olan hükümdar arasında bir büyük muharebe vuku bulmuştu ve iki taraftan dahi çok adamlar esir düşüp, cümlesi parçalarını gördüğüm adamları haline uğratılacaktı.

O bakiyelerin cümlesini toplayıp, onları küle tahvil edecek bir büyük ateş yakmasını Cuma'ya söyledim. Anladım ki midesi o ete pek teşneydi. Lakin öyle gayr-ı tabî bir iştihaya karşı o kadar nefret gösterdim ki onu meydana çıkarmaya cesaret edemedi.

Hisarına avdetimde, Cuma'nın esvabıyla meşgul oldum. Kendisine bezden bir pantolon, keçi derisinden bir ceket ve hayli maharetle yaptığım teke derisinden bir külâh verdim. Kendisini hemen efendisi kadar iyi teçhiz olunmuş görmekten fevkalade mesrûr oldu ve kıyafetine alışmak için çok vakte muhtaç olmadı.

Üç dört gün birlikte yaşadıktan sonra, kendisine et yedirerek merdümhârlık lezzetinden istikrah ettirmek istedim. Kendisini mandırâma götürüp, oğlaklarımın biri üzerine ateş ettim. Zavallı Cuma ki benim düşmanlarından birini uzakta yere devirdiğimi görüp de, bunun nasıl olduğunu anlamamıştı. Bu yeni kerametın üzerine bir yaprak gibi titriyordu ve kendisi de mecruh olmadığına mutmain olmak için, çabucacık ceketini açtı, sonra gelip benim ayaklarıma kapanarak bir uzun nutuk irat ediyordu ki bundan bir şey anlayamadım, yalnız kendisini öldürmeyeyim diye rica ettiğini hissettim. Kendisini temin ettim ve oğlağı kaldırmaya gönderdim. O aralıkta tüfeğimi doldurup, bir papağana nişan aldım. Bir suretle ki benim vahşi, tüfeğimin içine bir şey koyduğumu görmemiş olduğundan, tüfeğime tükenmez bir tahrip menbaı nazarıyla bakıyordu ve zannederim ki kendisini bırakmış olaydım, bana da tüfeğime de ibadet edecekti.

O aynı akşam oğlağı yüzüp, parça parça kestim ve bir kısmını haşladım. Bu haşlama etin bir parçasını Cuma'ya verdim ve kendisi bunu çok beğendi. Ertesi gün kendisine bir tabak kebabla ziyafet verdim.

Bunu yapmak için, oğlağın bir parçasını bir iple bağlayıp ateşin önünde çevirdim. Cuma bunu tadar tatmaz, fevkalade beğendiğini ve artık insan eti yemeyeceğini bana anlatmak için, bin türlü işaretler etti.

Artık besleyecek iki ağzım olduğundan, daha geniş bir tarla intihap ettim ve bana gayret-i mümkün ile yardım eden Cuma'yla beraber, onu çitle ihata etmeye başladım. Bu esnada kendisine lakırdı söylemeyi öğretmeye çalışıyordum. Dünyanın en iyi şakirdiydi. Birbirimize anlatmaya muvaffak olduğumuz şeylerden o kadar memnun ve bahtiyar görünüyordu ki mükâlemelerimizden nihayet derecede hazzediyordum. Benim hakkımda mümkün olabilecek derecede şefkati vardı ve ben de kendisini alâkâ etmişçesine seviyordum.

ROBENSON'LA CUMA'NIN MÜKÂLEMELERİ

Bir gün kendisinin vatanını göreceği gelip gelmediğini bilmek istedim ve artık kendisi bana cevap verebilecek halde bulunmaya başladığından, kavmî muharebelerde hiç galip olur mu diye sordum. Kendisi gülümsemeye başlayarak: “Evet” dedi, “biz daima iyi muharebe yapar.”

Ben:

– Ya nasıl oldu da, esir düştün?

Cuma:

– Benim kavim çok muharebe yapar için.

Ben:

– Ya nasıl tutuldun?

Cuma:

– Onla çok ziyade benim kavimden ki orada ben var, onlar tutar, bir, iki, üç ve ben, benim kavim bozar onları başka yerdeki orada ben yok; orada benim kavim tutar bir, iki, çok, bin.

Ben:

– Niçin seninkiler seni düşmanlardan kurtarmadılar?

Cuma:

– Onlar götürür, bir, iki, üç ve ben kayıkta, benim kavim yok o vakit hiç kayık.

Ben:

– Peki, Cuma, senin kavmin o esirleri ne yapıyor? Yiyor mu?

Cuma:

– Evet, benim kavim dahi yer adam, büsbütün yer.

Ben:

– Nereye götürürler?

Cuma:

– Götürür her yer nerede iyi bulur.

Ben:

– Buraya getirirler mi bazı defa?

Cuma:

– Evet, burada ve başka çok yerde.

Ben:

– Siz buraya geldiniz mi hiç?

Cuma:

– Evet, ben burada gelir, diyerek parmağıyla adanın garp şimali tarafını gösterdi.

Bir vakit sonra, kendisiyle beraber o tarafa gittiğimizde, vaktiyle bir büyük ziyafet etmeye gelmiş oldukları mahalli tanıdı ve bana dedi ki kendisi yirmi erkekle iki kadın ve bir çocuğu yemeğe yardım etmişti. Yirmiye kadar saymayı bilmiyordu. Lakin kumun üzerine o kadar taş koydu ve saymamı rica etti.

Kendisine karaya, sevâhile, denize, komşu akvama dair bin sualler irat ettim; verebildiği her malumatı veriyordu. Şunu da söyledi ki; pek uzakta, ayın ötesinde, ayın battığı tarafa doğru, yani memleketin garp tarafında, benim gibi beyaz ve sakallı adamlar vardı.

Bunun üzerine kendisine sordum ki o beyaz adamları gidip bulmak için ne yapabilirdim. Kendisi beni temin etti ki bu iş iki kayıkla, yani iki kayık kadar büyük bir kayıkla pekâlâ mümkün olabilirdi.

Hep bu şeyler bana bir büyük ümit verdi ve bir gün, sadık Cuma'mın yardımıyla, adamdan çıkabileceğimi düşündürdü.

Mükâlemelerimizde kendisinin kalbine vahdaniyetinin mebâdîsini ilkâ etmeyi ihmal etmiyordum. Ez-ân cümle, bir gün kendisine göğü, yeri ve denizi kim yaptı diye sordum, cevap verdi ki; bunları yapan Bunakmuk isminde, pek yaşlı, aydan ve yıldızlardan daha yaşlı bir ihtiyardır ve bütün mahlûkat ona “o!” diye hitap edip, öldükten sonra da onun yanına gidilir.

Bundan fırsat alarak, her şeyin hâlıkı olan Allah-ı hakikiyi bilmek hususunda kendisine ders verdim. Beni dikkatle dinliyor ve bizi kurtarmak için dünyaya gelmiş olan peygamberân hakkında ve gökte olmakla beraber her söylediğimizi işiten Cenab-ı Hakk'a dua etmek usulüne dair verdiğim malumatı pek hazzederek kabul eder gibi görünüyordu.

Bana bir gün dedi ki: Ah! Mademki sizin güneşten daha yukarı bulunan Allah'ınız kendisine her söylediğinizi işitiyor, elbette ikamet ettiği dağın üzerine gidip söylemedikçe sözümüzü işitemeyen bizimkinden büyüktür. Yavaş yavaş kalbi dinin hakâyık-i mukaddimesi önünde açıldı. Kendisini iyice talim etmek için her noksanımı ikmal edeceğime Cenab-ı Hakka yemin ettim. Zira o vakte kadar, ben kendim dahi bu şeylerle pek az uğraşmış idim.

SEYAHAT NİYETLERİ

Bu suretle üç seneyi bu dünyada mümkün olabilecek kadar bahtiyarlıkla geçirdim. Sevgili vahşim artık benimle konuşabilecek haldeydi. Kendisine sergüzeştimi ve adada nasıl yaşamış olduğumu naklettim. Esliha-i nâriyenin sırrını kendisine keşfettim; bütün ömrümün ahvaline hissadar ettim.

Gemi sandalının enkazı üzerine dikkatini celb etmiştim. Onu muayene ettikten sonra, bana dedi ki: “Ben görmüş bunun gibi benim kavimde.” Sonra parmaklarıyla sayarak, bana anlattı ki on yedi beyaz adam fırtına tarafından kendilerinin sahillere atılmıştı ve dört seneden beri orada yaşamaktaydılar. Ben müteaccip görüldüğümünden, yenmemiş olduklarını da ilave etti: “Ah! Hayır, dedi, onlar bizimle kardeş; biz adam yemez, yalnız ne vakit muharebe vuruşturur.”

Hayli vakit sonra, bir gün hava tamamıyla açık olmakla, Cuma tepenin ucundan Afrika toprağını gördü. Sıçrayarak, tepişerek, var kuvvetiyle bağırmaya başladı ki ne sevinç! Ne haz! Orada benim memleket görür, orada benim kavim görür. Bu büyük sevinci beni korkuttu, beni terk etmek istemesin diye korkuyordum. Başını sallayarak cevap verdi ki; “Ah! Hayır, Cuma onlara anlatır, iyi yaşamak, Allah’a dua etmek, buğday ekmegi, süt, hayvan eti yemek, insan eti yememek, lakin eğer siz de benimle beraber o vakit memnun değil, Cuma orada da efendi yok orada.”

Bu bâbdaki fikri hakkında kesb-i itminân etmek için, kendisini sahihten yalnız olarak memleketine göndermek istiyor gibi oldum. Lakin kendisi meyus oldu ve bir balta alıp bana uzatarak: “Siz alır, siz Cuma’yı öldürür, değil Cuma’yı kavmine gönderir” dedi. Gözleri yaşla doluydu ve bu sözleri o kadar müessir bir tavırla söylüyordu ki o vakit benim hakkımda olan muhabbetine tamamıyla mutmain oldum. Kendi irâdeti olmaksızın, hiçbir vakit kendisini kovmayacağımı vaad ettim.

Karaya geçmek tehlikesini göze alıp, sakallı adamlar görmek üzere karar vermeyi tasarlıyordum. Oradan vatanıma avdet etmek çaresini bulmayı ümit ediyordum. Bunun üzerine, benle Cuma işe başladık, Cuma kayığı oymak üzere, bana yardım etmekte pek büyük maharet gösterdi. Bir aylık zahmetli işten sonra, kayığımız ikmal olunmuştu. Sonra, bunu bazı üstüvâneler vasıtasıyla birer parmak yürüterek, suya indirmek için de, on beş gün iktiza etti.

Buna bir direk, üç köşeli bir yelken ki İngiltere’de koyun omuzu tesmiye ederiz, bir demir ve bir halat ilave etmeye de muvaffak oldum. Bir dümen dahi taktım ki bu bana kayığın tekmili kadar zahmet verdi.

CUMA'NIN KENDİ PEDERİNİ KURTARMASI

Hemen üç ay pey-a-pey yelken, direk, dümen vesaire tehiyesiyle meşgul oldum. Cuma'ya kullanmasını öğrettim ve az vakitte bir mahir gemici oldu. Seferimiz için her şey müheyya iken, bir sabah Cuma'nın dehşete duçar olduğu halde, yetiştiğini gördüm. Ayakları yere değmiyormuş gibi, harici çitin üstünden uçu ve bağırmaya başladı ki: "Ah efendi! Ne keder! Ne fena! Orada aşağıda, bir, iki, üç kayık."

Zavallı çocuk hayat ve memmat arasında bir haldeydi; zannediordu ki vahşiler, mahsus kendisini paralayıp yemeye gelmişlerdi. Kendisini cesaretlendirmeye çabaladım ve kendisi dahi bana bunun mislini vaad ve emrime tamamıyla imtisal ederse, ömrünü kurtarmak için kendi ömrümü tehlikeye koymayı vaad ettim. Cevaben dedi ki: "Ben olur ne vakit efendi emreder." Bunun üzerine kalbini takviye için, kendisine bir bardak rom içirdim. Esliha-i nâriyemizi ikimize taksim ettim. Yanıma kınsız olarak büyük kılıcımı koydum; Cuma da baltasını aldı.

Bu vechile hazırlanmış olduğumuz halde, tepenin üstüne çıktık ki oradan, yirmi üç kişiden ibaret olup, maiyetlerinde üç esirleri olan düşmanları gördük.

Benim küçük koyuma pek yakın bir mahalle çıkmışlardı. Onlarla bizim aramızda vaki bir sık orman, onlar bizi görmeksizin, kurşun menziline kadar yanaşmamıza müsaitti. Kemâl-i sükûtle ilerleyerek, kendilerini ateşin etrafında esirlerinden birinin etini yemekte oldukları halde, iyice fark edebilecek kadar yaklaştık. Oradan birkaç adımlık mesafede diğer bir esir, bağlı ve kumun üzerine serilmiş olduğu halde, arkadaşının haline düşar olmak üzereydi. Bu bir beyaz adam, Cuma'nın dediği gibi sakallı bir adam, kendini onların memleketine atmış olanların biriydi.

Gördüm ki kaybedilecek bir dakika yoktu. O vahşilerin ikisi, o zavallı adamı bitirmek için, arkadaşlarından ayrılmış ve ayaklarını bile çözmeye başlamışlardı. O anda ben Cuma'ya: "Haydi, şimdi ben ne yaparsam, sen de onu yap" dedim; sonra tüfenklerimizi alıp birden ateş ettik. Cuma o kadar iyi nişan alıyordu ki onların ikisini öldürdü ve üçünü yaraladı. Ben de birini öldürüp, ikisini yaraladım. Ötekilerin cümlesi, ne tarafa doğru gideceklerini şaşırarak, pek dehşetli bir hâl-i meyûsiyette fırlayıp ayağa kalktılar. O anda her ikimizde tüfenklerimizi boşattık. Yalnız ikisi düştü, lakin bir haylisi yaralandılar. O vakit

ormandan çıkarak, ben boğazlanmasına az kalmış olan adama doğru koştum. Cuma ise bir iki vahşinin kaçmış oldukları kayıkların birine doğru gidiyordu.

Zavallı esirin bağlarını çözdüm ve kim olduğunu sordum; “Hristiyan” diye cevap verdi. Yarı ölmüş gibi görünüyordu. Biraz romla kendisine getirdim, sonra İspanyol olduğunu anlayarak: “Sinyor” ,dedim, “biraz kuvvetiniz kalmışsa, şu tabanca ile şu kılıcı alın da, iyi kullanın.” Bu silahlar kendisine bütün kuvvetlerini iade eder gibi göründü. Düşmanları üzerine şiddetle hücum edip, kılıç darbesiyle bir kaçını helak etti. Cuma diğerlerini baltayla o kadar iyi kovalıyordu ki yirmi üç kişiden yalnız dördü, kayıklarına yetişip kurtulabildiler. Bizden uzaklaşmak için, küreklerine dayanıyorlardı. Üzerlerine yürümek istiyorduk. Lakin kayıklarından birine girdiğimde, içinde İspanyol gibi bağlı bir üçüncü esir görünce mütehayyir oldum, bunda ancak bir ramak can kalmıştı. Bağlarını çözmeye başladım; lakin kendisini öldüreceğimi zannederek, acınacak surette bağırıyordu. Cuma’yı bir kadeh romla kendisine gönderdim. Cuma bunu görür görmez, kendisini kucaklamaya, ağlamaya, gülmeye, sıçramaya başladı. Pederi olduğunu tanımıştı; bunu bana söylemeye koştu; sonra aceleyle geri döndü. Pederini cellatlarının elinden kurtarılmış gördüğünde, gösterdiği o kadar şefkat-âmiz garip hareketlerini tasvir etmek muhâldir. Bir kayığın içine bir giriyor, bir çıkıyordu. Sonra tekrar girip, pederinin yanına oturuyordu. Kendisini ısıtmak için, başını yarımşar saat kendi göğsü üzerine sıkıp tutuyordu. Sonra pek kuvvetle bağlanmış olmaktan uyuşmuş olan ellerini ve ayaklarını tutup vurarak yumuşatmaya çalışıyordu. Takip etmek istediğimiz kayıklara gelince, onlar artık gözden kaybolmuşlardı. Hareketlerinden iki saat sonra şiddetli bir rüzgâr kalkmıştı ki belki sahillerine avdetlerine de müsaade etmedi.

Hala pederinin yanında olan Cuma’yı çağırıp, bu zavallı ihtiyar için arpa unundan bir çörek bir avuç kuru üzüm verdim. İspanyol’a da o kadar verdim ve baldırlarını Cuma’ya ovdurdum. Cuma bu hizmeti kemâl-i hâhişle³⁸ icra ediyordu. Lakin ara sıra pederinin tarafına dönüp, daima orada bulunduğuna ve nasıl olduğuna kesb-i itminan etmek istiyor gibi görünüyordu.

YENİ AHALİNİN İSKÂNİ

Yeni arkadaşlarımı evime götürmek iktiza ediyordu. Cuma ne kadar çeviktiyse o kadar da kuvvetli olduğundan, İspanyol'u omuzları üzerine yüklenerek kayığın içinde, pederinin yanına koydu. Sonra kayığı suya indirerek, tarfet-ül aynda³⁹ koyuma getirdi.

Kendilerini bu kayıktan çıkarmak kolay değildi, çünkü ne birisi ne diğeri yürüyebiliyordu. Buna mahsus bir nevi teskere yapıp, kendilerini onun üzerine yerleştirdik. Lakin istihkâm-ı hâricîmize vasıl olduğumuzda, bir yeni müşkilat çıktı: Üstünden nasıl atlatmalı?

Sürat-i mümkün ile kendilerine, ağaç budaklarıyla ve eski yelken bezleriyle örtülü bir küçük çadır kurmak tarifini iltizam ettim. Bunun için de birkaç çuval samandan ve birer güzel yorgandan ibaret iki yatak da yaptım.

Misafirlerim iskân olundukları gibi, bir güzel yemekle kuvvetlerini iade etmeyi düşündüm. Bir yaşında bir oğlak kestim, pek güzel bir haşlama yaptım ve arpa ve pirinçle pişmiş pek güzel bir et yemeği de pişirdim.

Misafirlerim bu vechile karınlarını doyurduktan sonra, sohbeta girişmeye başladık. Cuma'nın pederi beni temin ediyordu ki memleketinde hüsn-i kabule mazhar olacaktım. Diğer taraftan İspanyol, bir vahşi memlekette kalıp her şeyden mahrum olan on sekiz arkadaşlarından bahsederek, kendilerini adaya getirmek isteyip istemediğimi soruyordu ve o vakit kesretli olacağımızdan, bizi bir memleket-i mütemeddineye götürebilecek cesamette bir gemi inşa edeceğimizi söylüyordu. Razı oldum, şu şartla ki benim tayin edeceğim bir Hristiyan memleketine varıncaya kadar, beni reis tanıyacaklarını cümlesine vaad ettirecekti. Bununla beraber bir büyük tertibin icrasını beş altı ay tehir ve bu zamanı zahirelerimizi artırmak yoluna sarf etmeye karar verdim. Çünkü mevcut zahiremiz yirmi kişiye yetişmezdi. Bunun üzerine, dördümüz dahi lüzumu kadar arpa ve pirinç ekmeğe kâfi olabilecek büyüklükte bir araziye açmaya başladık.

Sonra Cuma'yla pederini, İspanyol'un taht-ı nezâretinde olarak, doğramacılıkta kullandım. Kendileri bana, takriben altmış santimetre geniş, on metre uzun ve sekiz, on santimetre kadar kalın on iki kadar güzel meşe tahtası yaptılar. Bir geminin inşası için bunlar pekâlâ kereste idi.

O esnada sürülerimi çoğaltmayı da düşünüyordum. Yirmi iki dağ keçisi yavrusu tutmaya muvaffak olduk; bundan başka bir büyük miktar üzüm de kuruttum.

Hasat, beklediğimiz yeni misafirleri besleyecek kadar iyi oldu.

Bütün tedârikâtımız hazır olunca, bizim İspanyol Cuma'nın pederiyle beraber, kendilerini yenmek üzere adaya getirmiş olan o aynı kayığa bindiler. Kendilerine her ne lazım olabilecekse verdim ve bize avdetlerini anlatmak için, edecekleri işareti kararlaştırdık.

Lakin görülecektir ki bir vukuat-ı gayr-ı müterakkibe kendilerini beklememize mani oldu.

**İSYAN ETMİŞ BAZI TAİFELERİN ADAYA ÇIKIP KAPTANLARINI
ORAYA BIRAKMAK İSTEMELERİ. ROBENSON’UN KAPTANIN
BUNLARI TESKİN ETMESİNE YARDIMI**

Kendileri hareket edeli sekiz gün olmuştu ki bir sabah Cuma gelip: “Efendi! Geldiler” diye bağırarak beni uyandırdı.

Çabuk dürbünümü alıp, kayanın üstüne çıktım. Şimal garbı cihetinde, on kilometrelik mesafede, demir atmış bir gemiyi iyice seçtiğimde, mütehayyir oldum. Suret-i inşâsından, gerek geminin ve gerek bir müsait hava tarafından itilerek, sahile yanaşmakta olan sandalın İngiliz olduğunu fark ettim, itikadındaydım.

Bu rüyetin hayalhaneme verdiği tesiri tarif edemem. Büsbütün şaşırmıştım, bir İngiliz gemisini o tarafa sevk edecek sebebin ne olabileceğini anlayamıyordum. Her ne hal ise, çok geçmeden, sandal benden bir kilometrelik mesafeye geldi.

Karaya çıktıklarında, kendilerinin on bir kişi olup; üçünün silahsız ve esir gibi bağlı olduklarını gördüm, bunların biri bir hâl-i meyûsiyette görünüyordu. Taifeler adanın içinde dolaşp taharri etmeye başladılar. O esnada üç esirler yere oturdular. Hazin hazin duruşları, vaktiyle o sahile yanaştığımda benim kendim duçar olmuş olduğum hali hatırıma getirdi. O zavallı adamları kurtarmayı fevkalade arzu ediyordum. Her nevi tahaffuza riayet ederek, Cuma’yla beraber muharebeye hazırlandım.

Gündüzün ortalarında, hava pek sıcak olmak hasebiyle, taifeler, gölge aramak üzere ormanın içine sokuldular. Üç esirler, bana yakın ve diğerlerin nazarından uzak, bir büyük ağacın gölgesi altında uzanmışlardı. Zorlu teçhizatımla mücehhez olduğum halde, bunlara doğru ilerledim; iptida pek ürkütüler; lakin derakab, sözlerimden kesb-i emniyet ederek, içlerinden biri geminin kaptanı olduğunu ve bu adamların, kendisi aleyhine isyan ederek, kendisini ve ikinci kaptanla bir yolcuğu o ıssız yerde terk etmek istediklerini bana söyledi. O vakit, gemiyi istirdat ettiğimiz takdirde, beni kölemlle beraber İngiltere’ye nakletmeyi taahhüt etmek isterse, taslih için her tehlikeyi göze aldıracağımı vaad ettim. Kemâl-i hâhişle vaad etti. Kendisine üç çakalozla kurşun ve barut verdim ve kendisi iki arkadaşıyla beraber bir azm-i kavî ile asilere doğru ilerledi. İptida en serkeşlerinden ikisini öldürdü. Diğerleri, bizi kuvvetli ve güzel esliha ile müsellağ görünce eman dilediler. Gemiği istirdada yardım etmek şartıyla,

kendilerine eman verildi. O vakte muntazır olmak üzere, cümlesi bağlandı.

O vakit kaptana sergüzeştimi nakletmeye vakit buldum. Hayret derecesine kadar varan bir dikkatle dinledi. Kendisini hisarıma getirdim, bütün servetlerimi birer birer gösterdim. Badehu, kendisi biraz şey yedikten sonra, geminin sahipleri olmak için, ne gibi tedâbîre teşebbüs edeceğimizi düşündük. Geminin üstünde daha yirmi altı kişi vardı; bunların üzerine nasıl hücum etmeli veya hiç olmazsa, bizi ıvrara gelmelerine nasıl mani olmalı? İptida sandalı suyun altına batırdık ki kullanamasınlar.

Müteakiben, birinci sandalın yanaşmış olduğu mahalle bir ikinci sandal gelip, içinde on müsellah adam bulunduğunu gördük. Sandalı koymuş olduğumuz halde bulmaktan pek müteaccip oldular. Arkadaşlarını çağırarak pek çok bağırdılarsa da, nafil; berikiler ya işitmediler ve yahut cevap vermeye cesaret edemediler.

Yeni gelenlerin üçü sandalın içinde kaldılar; diğer yedisi, taharrîye gitmek üzere karaya çıktılar. Birbirlerinden ayrılmayarak yürüyorlardı ve daha ileriye gitmek tehlikesine girmeye cesaret edemeyerek, arkadaşları işitsinler diye bir daha sesleri yettiği kadar bağırdılar. Sonra, bir cevap almayınca denize doğru avdet ettiler. Kaptan bunların böyle kurtulduklarını görmekten meyûsiyet halindeydi. Lakin ben bir manevra düşünüyordum. Cuma'yla ikinci kaptan küçük koyun garp tarafına gidip yerleştiler ve orada yüksek sesle bağırdılar. Onlar derhal sandallarını o tarafa sevk ettiler. İkiisi orada kaldı ve diğerleri sesi işittikleri tarafa doğru gittiler. Cuma kendilerini sesiyle celp ederek, tepeden tepeye sürü gelmekte devam etti; ta ormanın, gecedен evvel sandala yetişemeyecekleri derecede uzak bulunan bir sık mahalline götürünceye kadar. Bu esnada biz orada kalmış olan iki kişiyi ele geçirdik, sonra büsbütün karanlık olup, ötekiler sandala döndüklerinde, bedaheten üzerlerine hücum ettik. Gece kendilerinin adedimizi fark etmelerine mani olduklarından, eman dilediler. Bana reis suretiyle bir suret-i resmiyede tanıştılar. Bu gösterişle daha ziyade tesiri mucip olmak için, biraz vakit saklı durdum. Çünkü beni elli kişilik bir kuvve-i muhafazaya mâlik zannediyorlardı.

Hepsi bağlandı. En serkeşleri benim mağarama götürüldü ve bir nedâmet-i hâlise gösterenlerin muavenetiyle, gemiyi istirdat etmeye karar verdik. Bu teşebbüs için ceman on iki kişi vardı ki kaptan kendilerini bir büyük maharetle sevk etti. Yarı kuvvet yarı hileyle bütün asileri zapt etmeye muvaffak oldu.

Yedi pare top işittim; bu kararlaştırmış olduğumuz işaretti. Müteakiben kaptanın geldiğini gördüm. Kendisi bir sedâ-yı munzaferetiyle⁴⁰ bağırarak:

“Beni tahlis eden sevgili dostum, işte geminiz” dedi. “Gemi dahi, bizim ve her mâlik olduğumuz şey gibi sizin mülkünüzdür.”

ROBENSON'UN BİRÇOK TAİFELERİ ADADA İSKÂN ETMESİ

Gözlerimi denize doğru çevirdim. Gemiye sahilten takriben bir kilometrelik mesafede lenger-enzâr⁴¹ gördüm. Artık halasım şüphesizdi. Bu nimet-i gayr-ı müterakkıbeden⁴² o kadar müteessir oldum ki kaptan tutmamış olaydı, yere yıkılacaktım. Hayli vakit lakırdı söylemeye muktedir olamadım. Nihayet birçok ağlayarak kendime geldim. Kemâl-i muhabbetle birbirimize sarıldık ve birbirimize kurtarıcı nazarıyla baktık. Sonra kaptan bana hoşuma gideceğini anladığı her şeyi ve ez-cümle baştan ayağa kadar mükemmel bir kat elbise verdi. Zahmetsizce tasavvur olunabilir ki iptidalarında bundan biraz sıkılıyorduk.

Sonra, bir valiye yakışır bir vakarla, asi taifeleri huzuruma kabul ettim. Cümlesinin büyük sıraya asılmaya müstahak olduklarını ve ancak uygun olan bir işe, yani adada kalmak hususuna muvafakat etmek istedikleri halde, ömürlerini bağışlamak niyetinde bulunduğumu söyledim. Bu tekliften dolayı bana teşekkür ettiler. Bunun üzerine, orada rahat yaşayabilmek için her nevi talimat ve malumatı verdim. Ekmek yapmak, tarlayı ekmek, üzümeleri kurutmak işlerindeki usulümü anlattım. Gelecek olan on sekiz İspanyol'dan kendilerine bahsettim. Onlar için kendilerine bir mektup bıraktım ve kendileriyle dostane yaşayacakları hakkında vaatlerini aldım.

Silahlarımı kendilerine bıraktım. Keçi terbiye etmek, onları semirtmek, yağ ve peynir yapmak işlerindeki usulümü de kendilerine talim ettim ve kaptanın gemiden çıkarmaya müsaade ettiği bir hayli miktar barut mühimmatını da kendilerine teslim ettim.

ROBENSON'UN GEMİYE BİNİP VATANINA AVDETİ

Ertesi gün, sevgili ve sadık Cuma'yı alarak, gemiye bindim. Adamdan giderken yadigâr olarak, yanıma keçi derisinden olan büyük külahımı, şemsiyemi ve papağanımı aldım. O kadar vakit hiçbir işime yaramamış olan akçemi de aldım.

İşte bu vechile, 1686 senesi kânûn-i evvelinin on dokuzunda adayı terk ettim. Orada yirmi sekiz sene, iki ay ve on bir gün ikamet etmiştim. Seyahatim pek güzeldi. Otuz beş sene vatanımın haricinde yaşadıktan sonra, 1687 senesi haziranının on birinde, İngiltere'ye muvasalat ettim.

Ailemden artık kimse bulamadım. Pederimle validem çoktan ölmüşlerdi. Evlendim. Şimdi iki erkek çocuğumla bir kızım vardır ve cemiyetle yaşamanın bütün saadetini, sohbetin lezzetini, hayatımızı canlandırıp güzelleştiren o hizmetler teâtî-i mütevâlîsine merbut bulunan ve kendi kabahatimle kendimi bu kadar vakit mahrum bırakmış olduğum o halis safaları tadıyorum.

SON

DİPNOTLAR

¹ Kurala riayet etmeme

² Lisanımızda “Hikâye-i Robenson” namıyla diğer bir kitap daha mevcut ise de, bu hikâye Avrupa lisanlarında muhtelif suretlere ifrağ olunarak, müteaddit envai bulunmakla mevcut olan tercüme , El yevm Fransa mekâtib-i ibtidâiyyesi programına dâhil olup, bizde dahi lisân-ı franseviyenin tahsil için okutturulmakta olan Mösyö Ambrovaz Rando’nun eserine mutabık olmayıp, diğer bir telifin tercümesi olduğu anlaşıldığından, eser-i mezkûrun Fransızcasını okuyan şâkirdâna medâr-ı sühûlet olmak üzere, mekâtib-i müteaddidede Fransızca muallimi bulunan eazz-i ahibbâmdan Mösyö Dö Varez’in ibram ve teşvikiyle, tercümesine mecbur oldum.

³ Hikmetli nasihatler

⁴ Büyük bir cömertlikle

⁵ Bütün nasihatlerine

⁶ Medenî memleketlerin

⁷ Vuku bulması zarûrî olan

⁸ Av peşinde

⁹ Talihin yardımıyla

¹⁰ Kaybedilen şeylerin telafi edilmesi

¹¹ Tam bir yalnızlıkla

¹² Sayısız, pek çok olan.

¹³ Yarım daire

¹⁴ Yarıçapı

¹⁵ En az

¹⁶ Seri hareketli

¹⁷ Terk edilmiş, unutulmuş

¹⁸ Gece ve gündüz sürelerinin eşit olması

¹⁹ Mukaddes kitapları

²⁰ Yavaşlık, tembellik, ağırlık

- 21 İyiyi ve kötüyü
- 22 Eksiklik, noksanlık
- 23 Akıllara hayret veren
- 24 Malzeme taşımak için kullanılan dört kollu tahta araç
- 25 Evcil hayvanlar
- 26 O cümleden olarak
- 27 Bilinmeyen bitkiler
- 28 Fikirlerin değişmesi, dönüşmesi
- 29 Azık, yiyecek
- 30 Heybetli, azametli
- 31 Öğleden sonra
- 32 Gecelemek için kullanılan yer
- 33 Talihin yardımı
- 34 Ondan sonra
- 35 Ziyadesiyle, bol miktarda
- 36 Mekanik ilmi
- 37 Her ne olursa olsun
- 38 Mükemmel bir şekilde
- 39 Göz açıp kapayınca kadar
- 40 Muzaffer olmanın sevinciyle
- 41 Büyük gemi demiri
- 42 Beklenmeyen nimetten